

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในประเด็นของงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนและตรวจเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการมีส่วนร่วม โดยได้แยกประเด็นหัวข้อดังนี้

1. แนวคิดเรื่องสหกรณ์
2. แนวคิดของการบริหารจัดการองค์กรธุรกิจ
3. แนวคิดของการส่งเสริมธุรกิจสหกรณ์
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเรื่องสหกรณ์

สหกรณ์เป็นรูปแบบองค์กรทางธุรกิจลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นตามหลักของความเสมอภาค และเน้นความสำคัญของระบบของกลุ่ม (group empower) มากกว่าระบบทุน (capital) และยังถือเป็นรากฐานหรือต้นแบบของประชาธิปไตย ซึ่งในประเทศไทยสหกรณ์การเกษตรจัดได้ว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการพัฒนาชนบท ที่จะแก้ปัญหาเกษตรกรและชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยสามารถสรุปแนวคิดเรื่องสหกรณ์ได้ดังต่อไปนี้

ความหมาย

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2545ก: 5) ได้ให้ความหมายของสหกรณ์ไว้ว่าสหกรณ์เป็น คำที่มาจากคำสองคำรวมกันคือ สห แปลว่า รวมกัน และกรณ์ แปลว่ากระทำ คำว่าสหกรณ์จึง หมายถึง การกระทำร่วมกัน หรือการทำงานร่วมกัน ดังนั้น ถ้าจะพิจารณาความหมายทั่วไปแล้ว คือ การร่วมกันทำงานใดๆ ถือว่าสหกรณ์ แต่สหกรณ์ตามความหมายลักษณะนี้ยังหมายถึงกิจการของกลุ่มคนที่ได้จัดระเบียบตามกฎหมายสหกรณ์ ดั้งขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่แก้ปัญหาในด้านการทำมาหากินที่คล้ายคลึงของสมาชิก และปัญหาของสมาชิกสหกรณ์แต่ละคนที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหามาหา ตามลำพังหรืออาจจะกล่าวได้ว่าการจัดตั้งสร้างขึ้นมาเพื่อดำเนินการให้สมาชิกได้รับประโยชน์ในการประกอบอาชีพของตนมากกว่าที่สมาชิกแต่ละคนเคยได้ดำเนินกิจกรรมตามลำพัง

ชุมพล รินคำ (2541: 2-3) ได้รวบรวมคำจำกัดความของคำว่า “สหกรณ์” และสามารถสรุปคำจำกัดความต่าง ๆ ของสหกรณ์ไว้ดังต่อไปนี้

1. ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้ให้ความหมายของสหกรณ์ว่า “การร่วมมือกัน” ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Cooperative อันเป็นการที่บุคคลตั้งแต่สองคนทำงานร่วมกัน ซึ่งอาจจะกระทำร่วมกัน โดยสำนักหรือไม่สำนัก เพียงบางส่วนหรืออย่างเต็มที่ โดยมีแบบหรือไม่มีแบบแผน

2. Hannes Gerbhard นักเศรษฐศาสตร์และสหกรณ์ชาวฟินแลนด์ อธิบายได้ว่า “สหกรณ์เป็นที่รวมคน ตั้งขึ้นตามหลักแห่งความเสมอภาคไม่จำกัดจำนวนสมาชิกและเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมฐานะทางการเงินและการดำเนินอาชีพของสมาชิก ด้วยวิธีช่วยตนเองตามลำพัง หรือช่วยตนเองด้วยความสนับสนุนของรัฐบาล โดยมีข้อแม้ว่ามีผลกำไรจากประโยชน์การกระทำร่วมกัน จะต้องแบ่งตามส่วนงานที่สมาชิกคนหนึ่งๆ กระทำมิใช่แบ่งตามส่วนแห่งทุน

3. S.Talmaki นักสหกรณ์ชาวอินเดีย ได้กล่าวว่า “สหกรณ์ คือวิธีการจัดงานชนิดหนึ่ง ซึ่งหลายบุคคลหลายคนร่วมกัน โดยใจสมัครตามหลักแห่งความเสมอภาค เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจโดยวิธีสุจริต”

4. Percy Redfern นักสหกรณ์ชาวอังกฤษ ได้กล่าวไว้ว่า “สมาคมสหกรณ์ คือชุมนุมชนซึ่งร่วมงานกันโดยใจสมัคร และโดยวิธีวิธีการประชาธิปไตยเป็นหลักเพื่อเสนอสิ่งของการรับใช้ให้แก่สมาชิกหรือเพื่อให้สมาชิกผลิตสิ่งของไว้ขายหรือเพื่อขายสิ่งของที่สมาชิกผลิตขึ้น หรือเพื่อจะหาทุนให้สมาชิก หรือเพื่อวัตถุประสงค์ทั้งปวงให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวและในขณะเดียวกันนั้นเพื่อเฉลี่ยได้ตามวิธีการซึ่งสมาชิกได้ตกลงว่า เป็นวิธีที่ยุติธรรมสำหรับแต่ละคนและคนทั้งหมด

5. C.R. Fay ได้ให้คำจำกัดความไว้ในหนังสือ Co-operation at Home and Abroad โดยกล่าวถึงวิธีการในแง่เศรษฐกิจและสังคมว่า “สมาคมสหกรณ์เป็นที่รวมคนด้วยความมุ่งหมายในลักษณะของหุ้นส่วนการค้า ซึ่งจัดในหมู่ผู้มีทรัพย์สินน้อยและวางวิธีการ โน้มไปในทางมิให้บังเกิดความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน โดยวางเงื่อนไขไว้ว่าสมาชิกจะได้รับประโยชน์แบ่งตามส่วนแห่งกิจการงานที่กระทำกับสมาคม

6. พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ผู้ดำเนินการสหกรณ์และดำรงตำแหน่งนายทะเบียนสหกรณ์พระองค์แรกในประเทศไทย ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สหกรณ์เป็นวิธีการจัดรูปหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคนเข้าร่วมกันโดยความสมัครใจของตนเอง ในฐานะที่เป็นมนุษย์เท่ากันและโดยความมีสิทธิเสมอหน้ากันหมด เพื่อจะบำรุงตัวเองให้ความจำริญในทางทรัพย์สิน

ฉะนั้นสหกรณ์คือ กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาร่วมกัน โดยมีเจตนาเพื่อดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจโดยจัดตั้งองค์กรที่เรียกว่า “สหกรณ์” ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากองค์กรธุรกิจประเภทอื่นคือ เป็นองค์กรธุรกิจที่มุ่งเน้นความเสมอภาคทางสังคมโดยใช้วิธีการจัดสรรผลประโยชน์หรือการบริหารองค์กรในรูปแบบประชาธิปไตยหรือกล่าวได้ว่าสหกรณ์จะเน้นทางสังคมมากกว่าทางเศรษฐกิจ อาจกล่าวได้ว่า “รวมคน” มากกว่า “รวมทรัพย์สิน”

การสหกรณ์

สิ่งที่ทำให้สหกรณ์แตกต่างจากธุรกิจอื่นคือ สหกรณ์มีอัตลักษณ์ (cooperative identity) หรือความเป็นลักษณะเฉพาะของสหกรณ์ (สุวรรณา ชูโชติ, 2549: 3) ประกอบด้วย ค่านิยมสหกรณ์ (cooperative value) คือ ค่านิยมของการพึ่งพาตนเอง รับผิดชอบในตนเอง มีความเป็นประชาธิปไตย มีความเสมอภาค มีความเที่ยงธรรม มีความซื่อสัตย์โปร่งใส มีความสามัคคีในหมู่คณะ มีความรับผิดชอบต่อสังคม

ปรัชญาสหกรณ์ (cooperative philosophy) หมายถึง ความเชื่อร่วมกันของสมาชิกสหกรณ์ในการทำธุรกิจแบบสหกรณ์ว่าจะทำให้สมาชิกทุกคนมีความอยู่ดี กินดีมีความยุติธรรม และมีสันติสุขในสังคม (รัตนา โพธิ์สุวรรณ, 2552)

อุดมการณ์สหกรณ์ (cooperative ideology) คือ ความเชื่อที่ว่า การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (self-help) แล้วจะนำไปสู่การอยู่ดีกินดีและมีสันติสุขของสมาชิกสหกรณ์

หลักการสหกรณ์ (cooperative principles) (รัตนา โพธิ์สุวรรณ, 2551) ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการสหกรณ์สากล 6 ข้อ เดิม ค.ศ. 1966 (พ.ศ. 2509) กับหลักสหกรณ์สากล 7 ข้อ ปัจจุบัน ค.ศ.1996 (พ.ศ.2539) ว่ามีความเป็นมาของการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และเพิ่มเติมอย่างไร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้

หลักการสหกรณ์สากลเดิม : หลักการที่ 1

1. Open and voluntary membership (การเปิดรับสมาชิกทั่วไปและด้วยใจสมัคร)

Membership of a co-operative society shall be voluntary and available without artificial, restriction or any social political racial or religious discrimination to all persons, who can make use of its services and are willing to accept the responsibilities of membership

สมาชิกภาพของสหกรณ์ให้เป็นไปโดยความสมัครใจ และเปิดโอกาสให้ทุกคนที่สามารถใช้ประโยชน์ในบริการของสหกรณ์และเต็มใจยอมรับความรับผิดชอบของสมาชิกภาพเข้า

เป็นสมาชิกได้ โดยปราศจากข้อจำกัดแบบเคลือบแฝง หรือความลำเอียงทางสังคม การเมือง เชื้อชาติ หรือศาสนา

หลักการสหกรณ์สากลใหม่ : หลักการที่ 1

1. Voluntary and open membership. (เปิดรับสมาชิกทั่วไป และด้วยความสมัครใจ)

Co-operatives are voluntary organization, open to all persons able to use their services and willing to accept the responsibilities of membership, without gender, social, racial, political or religious discrimination.

สหกรณ์เป็นองค์การแห่งความสมัครใจที่เปิดรับบุคคลทั้งหลายที่สามารถใช้บริการของสหกรณ์และเต็มใจรับผิดชอบในฐานะสมาชิก เข้าเป็นสมาชิกโดยปราศจากการกีดกันทางเพศ สังคม เชื้อชาติ การเมืองหรือศาสนา

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

ในหลักการสหกรณ์ข้อ 1. นี้ เนื้อหาส่วนใหญ่คล้ายกับหลักสหกรณ์เดิมแต่เพิ่มคำว่า ปราศจากการกีดกันทางเพศ ที่เป็นเช่นนี้เพราะสังคมโลกได้มีการพูดถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้นสตรีเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกับบุรุษ และในอดีตผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์มักจะเป็นบุรุษซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อหัวหน้าครอบครัวไม่อยู่ (เสียชีวิต, ไปทำงานต่างประเทศ หรือติดภารกิจอื่น) คนในครอบครัวก็ไม่สามารถก่อนิบัติกรรมสัญญาใด ๆ กับสหกรณ์ได้ จึงทำให้เป็นปัญหาในทางปฏิบัติ ดังนั้นเพื่อให้ปัญหานี้คลี่คลายไป จึงมีการเพิ่ม “การไม่กีดกันทางเพศ” เข้าไปในหลักการสหกรณ์ข้อที่ 1

หลักการสหกรณ์สากลเดิม : หลักการที่ 2

2. Democratic Control. (การควบคุมแบบประชาธิปไตย)

Co-operative societies are democratic organizations their affairs shall be administered by persons elected or appointed in a manner agreed by the members and accountable to them members of voting [one member one vote] and participation in decisions affecting their societies. In other than primary societies the administration shall be conducted on a democratic basis in a suitable form.

สหกรณ์เป็นองค์การประชาธิปไตย กิจการของสหกรณ์จะต้องบริหาร โดยบุคคลที่ได้รับเลือกหรือแต่งตั้งตามวิธีที่สมาชิกได้ตกลงกัน และจะรับผิดชอบต่อสมาชิก สหกรณ์ชั้นปฐมมี

สิทธิเท่าเทียมกันในการออกเสียง (สมาชิกหนึ่งคนหนึ่งเสียง) และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อสหกรณ์ของตน ในสหกรณ์อื่นนอกจากสหกรณ์ชั้นปฐมการบริหรงานให้ยึดหลักประชาธิปไตยในรูปแบบที่เหมาะสม

หลักการสหกรณ์สากลใหม่ : หลักการที่ 2

2. Democratic member control (การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย)

Co-operatives are democratic organization controlled by their members, who actively participate in setting their policies and making decisions. Men and women serving as elected representatives are accountable to the membership. In primary co-operatives members have equal rights [one member one vote] and co-operatives at other levels are also organized in a democratic manner.

สหกรณ์เป็นองค์การประชาธิปไตย ที่ควบคุมโดยมวลสมาชิกผู้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ บุรุษและสตรีผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนสมาชิกต้องรับผิดชอบต่อมวลสมาชิก ในสหกรณ์ชั้นปฐม สมาชิกมีสิทธิในการออกเสียงเท่าเทียมกัน (สมาชิกหนึ่งคนหนึ่งเสียง) สำหรับสหกรณ์ในระดับอื่น ให้ดำเนินไปตามแนวทางประชาธิปไตยด้วยเช่นเดียวกัน

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

ในหลักการสหกรณ์ข้อ 2 นี้ สืบเนื่องมาจากหลักการสหกรณ์ข้อที่ 1 เมื่อให้โอกาสบุรุษและสตรีเข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์ ได้แล้ว ก็ให้โอกาส ทั้งบุรุษและสตรีมีสิทธิได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนสมาชิก ในสหกรณ์ชั้นปฐม ซึ่งทำหน้าที่กำหนดนโยบายและตัดสินใจในกิจการสหกรณ์แทนสมาชิก ส่วนสหกรณ์ระดับอื่นก็ให้ดำเนินการไปตามแนวประชาธิปไตยด้วยเช่นเดียวกัน

หลักการสหกรณ์สากลเดิม : หลักการที่ 3 และที่ 4

3. Limited interest on capital (การจำกัดดอกเบี้ยเงินทุน)

Share capital shall only receive a strictly limited of interest, if any.

ทุนเรือนหุ้นให้ได้รับดอกเบี้ยในอัตราจำกัดอย่างเข้มงวด ถ้ามีการจ่ายดอกเบี้ย

4. Equitable distribution of surplus (การจัดสรรเงินส่วนเกินอย่างเที่ยงธรรม)

ผลทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการดำเนินงานของสหกรณ์ ก็เป็นของสมาชิกสหกรณ์นั้นและจะต้องจัดสรร โดยวิธีที่พึงหลักเลี้ยงไม่ให้สมาชิกคนใดได้เปรียบสมาชิกอื่น ทั้งนี้อาจทำได้โดยการตัดสินใจของสมาชิกดังต่อไปนี้

1. จัดไว้เพื่อพัฒนากิจการของ สหกรณ์
2. จัดไว้เพื่อบริการส่วนรวม หรือจ่ายให้สมาชิกตามส่วนที่ทำธุรกิจกับ สหกรณ์

หลักการสหกรณ์สากลใหม่ : หลักการที่3

3. Member economic participation (การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก)

Members contribute equitably to, and democratically control, the capital of their Co-operative. At least part of that capital is usually the common property to the Co-operative. They usually receive limited compensation, if any, for capital subscribed as a condition of membership. Members allocated surpluses for any or all, of the following purposes; developing their Co-operative, possibly by setting up reserves, part of which at least would be indivisible; benefiting members in proportion to their transactions with the Co-operative; and supporting other activities approved by the membership.

สมาชิกสหกรณ์พึงมีความเที่ยงธรรมในการ “ให้” และควบคุมการ “ใช้” เงินทุนในสหกรณ์ตามแนวทางประชาธิปไตย ทุนของสหกรณ์อย่างน้อยส่วนหนึ่งต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนสำหรับเงินทุนตามเงื่อนไขแห่งสมาชิกภาพในอัตราที่จำกัด (ถ้ามี) มวลสมาชิกเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ส่วนเกินเพื่อจุดมุ่งหมายประการใดประการหนึ่งหรือทั้งหมดดังต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อการพัฒนาสหกรณ์ของตน
2. โดยจัดให้เป็นทุนของสหกรณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งแห่งทุนนี้ต้องไม่นำมาแบ่งปันกัน
3. เพื่อประโยชน์แก่สมาชิกตามส่วนของปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์
4. เพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่นใดที่มวลสมาชิกเห็นชอบ

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

หลักการสหกรณ์ข้อ 3 นี้เป็นการรวมหลักการสหกรณ์สากลเดิมข้อ 3 และข้อ 4 เข้าด้วยกันเพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเงิน และเพิ่มเติมการจัดสรรเงินส่วนเกิน คือ เพื่อเป็นทุนสำรองตามกฎหมายซึ่งสมาชิกไม่ต้องนำมาแบ่งปันกัน และจัดสรรเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่นใดที่มวลสมาชิกเห็นชอบ ซึ่งการเพิ่มเติมส่วนนี้เป็นการเปิดโอกาสให้การใช้จ่ายเงินส่วนเกินสามารถสนับสนุนหลักการสหกรณ์ข้อ 7 ด้วย

หลักการสหกรณ์สากลเดิม : หลักการที่4

ไม่มี

หลักการสหกรณ์สากลใหม่ : หลักการที่4

4. Autonomy and independence (การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ)

Co-operatives are autonomous, self-help organizations controlled by their members. If they enter into agreements with other organizations, Including governments, or raise capital from external sources, they do so on terms that ensure democratic control by their members and maintain their co-operative autonomy.

สหกรณ์เป็นองค์การอิสระ และพึ่งพาตนเองโดยการควบคุมของสมาชิก ในกรณี
ที่สหกรณ์จำเป็นต้องมีข้อตกลง หรือผูกพันกับองค์การอื่น ๆ รวมถึงองค์การของรัฐ หรือต้องแสวงหา
ทุนจากแหล่งภายนอก สหกรณ์ต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขอันเป็นที่มั่นใจได้ว่า มวลสมาชิกจะยัง
คงไว้ ซึ่งอำนาจในการควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย และยังคงดำรงความเป็นอิสระของ
สหกรณ์

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

หลักการสหกรณ์ข้อ 4 นี้ไม่มีในหลักการสหกรณ์สากลเดิมเป็นการเพิ่มเติมใหม่
ทั้งหมด ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากตลาดการค้าของโลกได้เปลี่ยนแปลงเป็นการค้าแบบเสรี การลดการ
อุดหนุนสินค้าเกษตรของรัฐบาล การทบทวนกฎเกณฑ์ทางการเงิน การอุตสาหกรรม และการเมือง
ทำให้สหกรณ์ทั่วโลกต้องเผชิญหน้ากับธุรกิจข้ามชาติ ที่มีความได้เปรียบทั้งทางด้านเงินทุนและ
สิทธิทางกฎหมาย ประกอบกับสหกรณ์ต้องทำธุรกิจกับเอกชน และกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนภายนอก
มากขึ้น จึงจำเป็นต้องกำหนดหลักการสหกรณ์ข้อนี้เพื่อป้องกันมิให้คณะกรรมการ ผู้จัดการ หรือ
พนักงานสหกรณ์ ทำข้อตกลงกับบุคคลภายนอกโดยไม่ผ่านความเห็นชอบจากสมาชิก รวมทั้ง
ป้องกันมิให้นักธุรกิจและนักการเมืองใช้สหกรณ์เป็นฐานเสียงในการแสวงหาผลประโยชน์

หลักการสหกรณ์สากลเดิม : หลักการที่5

5. Co-operative education (การศึกษาทางสหกรณ์)

All co-operative societies shall make provision for the education of their member, officers and employees and of the general public in the principle and techniques of co-operation both economic and democratic.

สหกรณ์ทั้งปวงจะต้องจัดให้มีการศึกษาแก่สมาชิก เจ้าหน้าที่ และพนักงาน
สหกรณ์ และประชาชนทั่วไป ในหลักและเทคนิคของสหกรณ์ทั้งด้านเศรษฐกิจ และประชาธิปไตย

หลักการสหกรณ์สากลใหม่ : หลักการที่ 5

5. Education, Training and Information (การศึกษา การฝึกอบรม และข้อมูลข่าวสาร)

Co-operatives provide education and training for their members, elected representatives, managers and employee, so they can contribute effectively to the development of their co-operatives. They also inform the general public, particularly young the general and opinion leaders, about the nature and benefits of co-operation.

สหกรณ์พึงให้การศึกษ และการฝึกอบรมแก่มวลสมาชิก ตัวแทนสมาชิก ผู้จัดการ และพนักงานสหกรณ์ เพื่อบุคคลเหล่านั้นสามารถมีส่วนช่วยพัฒนาสหกรณ์ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการให้ข่าวสารแก่สาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่เยาวชน และบรรดาผู้นำทางความคิด ในเรื่องคุณลักษณะและคุณประโยชน์ของ สหกรณ์ได้

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

หลักการสหกรณ์ข้อ 5 นี้ได้เพิ่มเติมคำว่า การฝึกอบรม และข้อมูลข่าวสารเข้ามา ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของโลกที่แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นหลักการสหกรณ์สากลข้อ 5 จึงกำหนดให้สหกรณ์พึงให้การศึกษ (เป็นการศึกษาในระบบ ซึ่งส่วนมากเรียนในสถาบันการศึกษา 1 ปีขึ้นไป มีหลักสูตรการศึกษา และเมื่อเรียนสำเร็จก็ได้รับประกาศนียบัตร วุฒิบัตร ปริญญาบัตร ฯลฯ เพื่อแสดงการจบการศึกษา) การฝึกอบรม (เป็นการศึกษานอกระบบ ซึ่งมักจะจัดในระยะเวลาสั้น ๆ เฉพาะเรื่อง และเฉพาะกลุ่ม) และข้อมูลข่าวสาร (เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ฯลฯ โดยไม่จำเป็นต้องศึกษาในชั้นเรียน)

ในหลักการสหกรณ์ข้อนี้ยังได้เพิ่มเติมว่า ผู้ที่ควรจะต้องได้รับการศึกษา ฝึกอบรม และรับ ข้อมูลข่าวสาร คือ ผู้จัดการสหกรณ์ เยาวชน และบรรดาผู้นำทางด้านความคิด (ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ) ทั้งนี้เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจ ในขบวนการสหกรณ์ ให้กับเยาวชน และเป็นการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้นำด้านความคิด เพื่อประโยชน์ในการขยายความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อขบวนการสหกรณ์ต่อไป

หลักการสหกรณ์สากลเดิม : หลักการที่ 6

6. Co-operation Among Co-operatives (การร่วมมือระหว่างสหกรณ์)

All co-operative organizations in order to best serve the interest of their members and their communities shall actively co-operate in every practical way with other co-operatives at local national and international levels having as their aim the achievement of unity of action by co-operators throughout the world.

เพื่ออำนวยความสะดวกแก่สมาชิกและชุมชนอย่างดีที่สุดสหกรณ์ทั้งปวงจะต้องร่วมมือกันอย่างกระตือรือร้นในทุก ๆ ด้านที่ปฏิบัติได้กับสหกรณ์อื่น ๆ ในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระหว่างประเทศ ที่มีจุดมุ่งหมายบรรลุถึงเอกภาพแห่งการปฏิบัติของ นักสหกรณ์ทั่วโลก

หลักการสหกรณ์สากลใหม่ : หลักการที่ 6

6. Co-operation Among Co-operatives (การร่วมมือระหว่างสหกรณ์)

Co-operatives serve their members most effectively and strengthen the co-operative movement by working together through local, national, regional, and international structures.

สหกรณ์สามารถให้บริการแก่สมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ขบวนการสหกรณ์ได้ โดยการประสานความร่วมมือกัน ในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

ในหลักการสหกรณ์ข้อ 6 นี้ ได้เพิ่มเติมความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ใน “ระดับภูมิภาค” เข้ามา ทั้งนี้เพราะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคเอเชีย ยุโรป กลุ่มลาตินอเมริกาบางส่วน และ แอฟริกา ทำให้เกิดความแตกต่างในโอกาสของการเติบโตในขบวนการสหกรณ์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนด ความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ในระดับภูมิภาคเพิ่มมาจากระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ เอาไว้ด้วย

หลักการสหกรณ์สากลเดิม : หลักการที่ 7

ไม่มี

หลักการสหกรณ์สากลใหม่ : หลักการที่ 7

7. Concern for Community (ความเอื้ออาทรต่อชุมชน)

Co-operatives work for the sustainable development of their communities through policies approved by their members.

สหกรณ์พึงดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน ตามนโยบายที่มวลสมาชิกให้ความเห็นชอบ

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

หลักการสหกรณ์ข้อ 7 นี้กำหนดขึ้นมาใหม่ เนื่องจากเกิดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมทั่วโลก ดังนั้นที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development: UNCED) ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) จึงได้อนุมัติแผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21) เพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศต่าง ๆ ในโลก นำไปปรับใช้ตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่น แนวทางการดำเนินงานต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการ 21 ได้กำหนดไว้สำหรับทั้งในปัจจุบัน จนกระทั่งถึงศตวรรษ ที่ 21

ดังนั้น ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) องค์การสัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ (ICA) จึงได้ประชุมรับเอาแผนปฏิบัติการที่ 21 มาปรับใช้ในขบวนการสหกรณ์ โดยประกาศแถลงการณ์เป็น Co-operative Agenda 21 และ กำหนดให้สมาชิกสหกรณ์ในสหกรณ์ทุกประเภท มีการเรียนรู้และดำเนินการในด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยแบ่งออกเป็น 9 ส่วน คือ (ICA, 1996)

ส่วนที่ 1 ภาคการเกษตร (Agricultural Sector)

ส่วนที่ 2 ภาคผู้บริโภค / ร้านค้า (Consumer Sector)

ส่วนที่ 3 ภาคการประมง (Fisheries Sector)

ส่วนที่ 4 ภาคการเคหะสถาน (Housing Sector)

ส่วนที่ 5 ภาคอุตสาหกรรม/หัตถกรรมผลิตภัณฑ์ (Industrial / Handicraft Production Sector)

ส่วนที่ 6 ภาคการท่องเที่ยว (Tourism Sector)

ส่วนที่ 7 ภาคการพลังงาน (Energy Sector)

ส่วนที่ 8 ภาคการเงิน/เครดิต (Financial Sector)

ส่วนที่ 9 ภาคการศึกษา การสื่อสาร และการเอาใจใส่เผื่อระวังต่อสาธารณะ (Education, Communication and Public Awareness)

ทั้ง 9 ส่วนจะกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) ในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเอาไว้ และกำหนดวิธีดำเนินการ (Method) ของแต่ละ Sector เอาไว้อย่างละเอียด โดยที่ ICA ได้ออกแถลงการณ์ว่าด้วยเอกลักษณ์ของการสหกรณ์ (Statement on Co-operative Identity) ในวันที่ 20 กันยายน ค.ศ. 1995 (พ.ศ. 2538) ซึ่งมีผลมาจากการประชุมสมัชชาครั้งที่ 31 ที่เมืองแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ และในแถลงการณ์ดังกล่าวได้กล่าวถึงสหกรณ์ 3 ประเด็น คือ คำนิยาม คำนิยม และหลักการสหกรณ์ ซึ่งในหลักการสหกรณ์สากลครั้งนี้ได้เพิ่มเติม “ความเอื้ออาทรต่อชุมชน” เข้ามาเป็นหลักการข้อที่ 7 และถือปฏิบัติตั้งแต่ ค.ศ. 1996 (พ.ศ. 2539) เป็นต้นมา

สาระสำคัญในการนำหลักการสหกรณ์ข้อ 7 ไปใช้นี้มีวิธีปฏิบัติกำหนดไว้ในระเบียบวาระสหกรณ์สำหรับศตวรรษที่ 21 (Co-operative agenda 21) ของสหกรณ์ทุกประเภทที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงชุมชนและสิ่งแวดล้อมดังนี้ (ICA, 1996)

ระเบียบวาระสหกรณ์สำหรับศตวรรษที่ 21

1. ภาคการเกษตร (Agricultural Sector)

ได้กำหนดไว้ว่า การเกษตรเป็นกิจกรรมของประชากรจำนวนมากของโลก ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 1 ใน 3 ของโลก ดังนั้นจึงไม่เป็นที่แปลกใจ ว่าทำไมภาคการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จึงได้ขยายไปอย่างกว้างขวาง เพราะผู้คนจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และสหกรณ์การเกษตรได้มีส่วนในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เพื่อสนองความต้องการของประชากรโลกที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 50 ในปี ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) และมีส่วนในการปรับปรุงวิธีการผลิต การตลาด การกระจายผลผลิตให้ดีขึ้นด้วย

เป้าหมาย

1. ส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน
2. คุ้มครองความปลอดภัยด้านอาหาร
3. ส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและสัตว์
4. ส่งเสริมการอนุรักษ์ดินและน้ำ

วิธีการ

1. ส่งเสริมสหกรณ์การเกษตรที่ให้ความสำคัญและเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม
2. เพิ่มการใช้ปัจจัยการผลิตในการเกษตร โดยส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการจัดการฟาร์มแบบผสมผสาน และการปลูกพืชหมุนเวียน รวมทั้งการใช้ปุ๋ยอินทรีย์

3. ลดและหรือมีเหตุผลในการใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช และการใช้พลังงานต่าง ๆ โดยให้มีการวิจัยและพัฒนาในการปลูกพืชที่ต้านทานโรคและแมลง รวมทั้งควรประยุกต์ใช้วิธีการดั้งเดิมในท้องถิ่นเกี่ยวกับการควบคุมแมลงและโรคพืช

4. เพิ่มศักยภาพในการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาและวิธีการกระจายผลผลิตเพื่อลดการสูญเสีย / เสียหาย

5. จัดให้มีการศึกษา ฝึกอบรม สัมมนา นิทรรศการแก่สมาชิกสหกรณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ดิน การควบคุมการชะล้างพังทลายของดิน การใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชอย่างเหมาะสม

6. ร่วมมือและให้ภาครัฐให้ความสำคัญการค้าเสรี (GATT/WTO) การกำหนดนโยบายราคาพืชผลการเกษตร รวมทั้งจัดหาสินเชื่อทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรที่เป็นสตรี

7. สร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและให้ความร่วมมือทางวิชาการกับองค์กรภาคผู้ผลิตผลผลิตทางการเกษตร เช่น International Federation of Agricultural producers (IFAP) ซึ่งมีคณะกรรมการทางด้านตรวจสอบสิ่งแวดล้อม และให้ความร่วมมือกับองค์การนานาชาติภาคการเกษตร เช่น Food and Agricultural Organization of the United Nations (FAO) และ International Fund for Agricultural Development (IFAD)

2. ภาคผู้บริโภค/ร้านค้า (Consumer Sector)

ได้กำหนดไว้ว่า สหกรณ์ผู้บริโภคได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการบริโภคของคน และมีความต้องการที่จะรณรงค์ให้เกิดรูปแบบของการบริโภคอย่างยั่งยืนและเหมาะสมมากขึ้น ดังนั้น นโยบายของสหกรณ์ผู้บริโภคต้องสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย การให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัยของผู้บริโภค และจรรยาบรรณในการค้าขายที่มีต่อสังคม ทั้งในระดับบุคคลและระดับโลก ขบวนการสหกรณ์ร้านค้า ควรจะใช้ศักยภาพของคน รณรงค์และส่งเสริมผลผลิต (สินค้า) และระบบการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้มีของเสียจากขบวนการผลิตกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ดังนั้น สหกรณ์ร้านค้าทุกสหกรณ์ต้องนำแนวคิดในการผลิตสินค้า การจำหน่ายสินค้าที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม และไม่กระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค และต่อสังคม ไปเป็นข้อปฏิบัติ

ประมาณร้อยละ 14 ของสมาชิก ICA เป็นสหกรณ์ร้านค้าและประมาณร้อยละ 70 ของสหกรณ์ร้านค้าที่เป็นสมาชิก ICA มาจากประเทศอุตสาหกรรม ดังนั้น สหกรณ์ร้านค้าควรจะมีบทบาทในการให้การศึกษแก่สมาชิกสหกรณ์และประชาชนทั่วไปในเรื่องการบริโภคสินค้าจาก

ผู้ผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และผู้ผลิตที่มีระบบการตลาด / การขายที่ไม่ทำลาย
ทรัพยากรธรรมชาติ

เป้าหมาย

1. ส่งเสริมรูปแบบการบริโภคและผลิตผลที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการใช้
ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ก่อให้เกิดของเสีย และปล่อยมลพิษเกินกว่าที่มนุษย์จะทนได้
2. พัฒนาและเสริมสร้างความเข้าใจในบทบาทของการบริโภค ดังนั้นจึงควร
กำหนดนโยบาย และวิธีปฏิบัติในรูปแบบของการบริโภคที่มีความยั่งยืนและเป็นมิตรกับ
สิ่งแวดล้อม

วิธีการ

1. รณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสาร และให้การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ
การบริโภคอย่างยั่งยืน รวมทั้งปลูกจิตสำนึกผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
2. ส่งเสริมการฝึกอบรม และการแลกเปลี่ยนข่าวสาร เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับ
ระบบการผลิตและการตลาด เพื่อจะได้ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสามารถลดต้นทุนในการผลิต
ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้
3. กำหนดนโยบายการค้าโดยคำนึงถึงความปลอดภัย ที่มีต่อผู้บริโภคและ
สิ่งแวดล้อม เป็นอันดับแรก โดยคำนึงถึงอายุสินค้าและมีการเก็บสินค้าอันตรายออกจากท้องตลาด
มีการพัฒนาสินค้าให้เกิดความปลอดภัยโดยการวิเคราะห์วงจรอายุของสินค้า
4. รณรงค์ให้ลดการสร้างขยะ โดยใช้นโยบาย 3Rs. คือ ลดการทิ้งห่อ (reduce)
นำกลับมาใช้ใหม่ (reuse) และนำกลับมาผลิตใหม่ (recycle) โดยการใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นขยะน้อย
ที่สุด และสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ รวมทั้งรณรงค์ให้เกิดการทิ้งขยะให้ถูกประเภท
5. ขอมรับการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อม โดยให้กำหนดเป็นนโยบาย และ
แผนการพัฒนาศูนย์ร้านค้า รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์ให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดย
คำนึงถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
6. ทบทวนและกำหนดนโยบายของราคาสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดย
การเจรจากลางกับรัฐบาลในการกำหนดราคาสินค้าที่สะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนการผลิตที่มี
ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
7. ดำเนินงานหรือมีส่วนร่วมในการวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยการสนับสนุน
ส่งเสริมการผลิตสินค้าที่ใช้เครื่องมือการผลิต การหีบห่อและการตลาดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
8. มีส่วนร่วมเข้าประชุมเจรจาในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชาติและ
ระหว่างสถาบันนานาชาติ เช่น

8.1 ปรากฏหมายสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

8.2 ปรากฏหมายภาษีที่เก็บจากผู้ก่อมลภาวะ (Polluter Pay Principle : P.P.P)

9. สร้างความเข้มแข็งแก่องค์กร โดยร่วมมือกับสมาคมผู้บริโภค และกับองค์กรระดับนานาชาติ

3. ภาคการประมง (Fisheries Sector)

ได้กำหนดไว้ว่า สัตว์น้ำจากท้องทะเลเป็นแหล่งอาหาร โปรตีนที่สำคัญของหลายประเทศ และเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นหลายแห่ง เพราะเป็นทั้งแหล่งอาหารและเป็นแหล่งทำมาหากิน ดังนั้น ถ้าทำการประมงเป็นไปอย่างยั่งยืนก็จะทำให้เป็นการเพิ่มปริมาณอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และเพิ่มประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมด้วย

การประมงทางทะเลที่มีการจับปลา หอย กุ้ง ปู เต่า ฯลฯ มีประมาณ 80 – 90 ล้านตันต่อปี ในหลายประเทศได้ดำเนินการ โดยสหกรณ์ประมง เช่น ในประเทศญี่ปุ่น ประมาณร้อยละ 90 ของผลิตภัณฑ์ทางทะเล ผลิต และจำหน่ายโดยสมาชิกสหกรณ์ประมง ดังนั้น จึงควรจะมีการกำหนดเป็นนโยบายระดับชาติในการใช้ทรัพยากรทางทะเล และทรัพยากรทางน้ำอย่างยั่งยืน

เป้าหมาย

1. ส่งเสริมการทำการประมงทางทะเล ประมงน้ำจืด และประมงทางทะเลเล็กอย่างยั่งยืน
2. ส่งเสริมและอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำทะเลและสัตว์น้ำจืด
3. ส่งเสริมให้สาธารณชนเอาใจใส่และให้ความสำคัญต่อทรัพยากรด้านประมงน้ำจืดและประมงทางทะเล ซึ่งเป็นทั้งแหล่งอาหารและเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วิธีการ

1. พัฒนาและเพิ่มปริมาณอาหาร โปรตีนจากแหล่งประมงน้ำจืดและประมงทางทะเล เพื่อสนองความต้องการทางโภชนาการที่ดีของมนุษย์ ตลอดจนก่อให้เกิดผลดีทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสหกรณ์ประมงควรจะกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา โดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงภูมิ ปัญญาท้องถิ่นและคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากร

2. พยายามรักษาจำนวนและชนิดของพันธุ์สัตว์น้ำจืดและสัตว์ทะเลเอาไว้ในระดับที่จะสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ทางด้านประมงให้ได้มากที่สุด ณ จุดที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด และมีความยั่งยืนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยการอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ที่มีความเปราะบางต่อความเสียหาย ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำเอาไว้ (เช่น ป่าชายเลน เป็นต้น)

3. ส่งเสริมและพัฒนาการใช้เครื่องมือในการประมงที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสัตว์น้ำที่ต้องการจับให้น้อยที่สุด และให้กระทบต่อสัตว์น้ำชนิดที่ไม่ต้องการจับน้อยที่สุด เช่นเดียวกัน เช่น การห้ามใช้ระเบิดในการจับสัตว์น้ำ รวมทั้งลดการสูญเสียหลังจากการจับสัตว์น้ำ (post - harvest losses) และเลิกใช้เครื่องมือที่ไม่เหมาะสม แล้วหันมาปรับปรุงเทคนิคของกระบวนการจับจำหน่ายและการขนส่ง

4. จัดให้มีการศึกษาและฝึกอบรมเกี่ยวกับการประมงและวิธีปฏิบัติในการประมงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

5. จัดเตรียมความช่วยเหลือด้านเทคนิค และด้านการเงิน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาความรู้/เทคนิค ในการบริหารจัดการด้านการประมงทะเลและประมงน้ำจืดแก่ชาวประมง โดยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ระบบนิเวศ โดยการสนับสนุนช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนช่วยเหลือเป็นระยะ ๆ

6. สร้างความเข้มแข็งต่อองค์กร โดยเชื่อมโยงในหลาย ๆ ระดับ เช่น ระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ รวมถึงองค์การ FAO ผ่านคณะกรรมการประมงของ UN

7. ให้ความร่วมมือและยินยอมปฏิบัติตามข้อตกลงนานาชาติ เพื่อพิทักษ์ปกป้องทรัพยากรทางทะเล

4. ภาคการเคหะ (Housing Sector)

ได้กำหนดไว้ว่า วัตถุประสงค์หลักของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน รวมถึงสภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวัน และในที่ทำงานของคนทุกคน

สหกรณ์การเคหะมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดหาที่อยู่อาศัย เพื่อสนองตอบความต้องการของสมาชิก ในต้นทุนที่ต่ำ ในรูปของการเป็นเจ้าของที่ดินหรือเป็นเจ้าของบ้านร่วมกัน ทั้งในการก่อสร้างและการบริหารจัดการ แบบแปลนบ้านของสมาชิกสหกรณ์การเคหะในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบในการก่อสร้างอาคารของแต่ละประเทศ และขึ้นอยู่กับความต้องการของสมาชิกด้วย โดยบ้านของสหกรณ์การเคหะจะมีทั้งแบบโครงสร้างชั่วคราวและแบบโครงสร้างถาวร และมีทั้งที่อยู่ในเมืองและอยู่ในชนบท ซึ่งไม่ว่าจะก่อสร้างแบบไหนและที่ใด ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยทางด้านที่อยู่อาศัยและทางด้านสิ่งแวดล้อม

เป้าหมาย

1. จัดหาที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม
2. ปรับปรุงการจัดที่อยู่อาศัยของมนุษย์
3. ส่งเสริมการวางแผนและการจัดการ การใช้ที่ดินอย่างยั่งยืนและเหมาะสม

4. ส่งเสริมในการจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น มีการจัดระบบ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ คือ มีระบบน้ำประปา การสุขาภิบาล การบำบัดน้ำเสีย และการจัดการของเสีย

5. ส่งเสริมระบบการใช้พลังงานและการขนส่ง (การจราจร) ในหมู่บ้านสหกรณ์ การเคหะอย่างยั่งยืน

6. ส่งเสริมอุตสาหกรรมการก่อสร้างที่อยู่อาศัยอย่างยั่งยืน

7. ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาขีดความสามารถในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์

วิธีการ

1. ส่งเสริมในการสร้างที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมปลอดภัยในสหกรณ์การเคหะ

2. ส่งเสริมให้สมาชิกสหกรณ์การเคหะได้วางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสม และดูแลรักษาที่ดินของตนเองและที่ดินของหมู่บ้านร่วมกัน รวมทั้งวางแผนการใช้และการบริหารจัดการสาธารณูปโภคของหมู่บ้าน เช่น ให้สมาชิกทุกคนได้รับบริการในการใช้น้ำประปา ไฟฟ้า สุขาภิบาล และการจัดการของเสีย การขนส่ง (จราจร) และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในหมู่บ้านอย่างทั่วถึง

3. ส่งเสริมให้มีการใช้วัสดุก่อสร้างที่ปลอดภัยและเหมาะสม โดยมีการคำนึงถึงวิธีการของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในด้านวัสดุและด้านการก่อสร้าง

4. จัดให้มีการฝึกอบรมและให้มีผู้ช่วยทางด้านเทคนิคสำหรับสมาชิกสหกรณ์ รวมถึงช่างเทคนิค ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารของสหกรณ์การเคหะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ทั้งนี้โดยการสร้างความเข้มแข็งให้สหกรณ์ โดยประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเคหะทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ

5. ภาคอุตสาหกรรม / หัตถกรรมผลิตภัณฑ์ (Industrial / Handicraft Production Sector)

ได้กำหนดไว้ว่า ในธุรกิจและอุตสาหกรรมสมัยใหม่ มักจะใช้กระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากมายที่แสดงให้เห็นถึงการเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มีกลยุทธ์ในการป้องกันสิ่งแวดล้อมโดยใช้เทคโนโลยีสะอาด (clean technologies) เพื่อลดผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ซึ่งในการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ทางด้านเทคโนโลยีนี้ มีทั้งนำมาใช้โดยตรง (technology transfer) และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับภูมิสังคมในชุมชนนั้น ๆ

ดังนั้น ภาคอุตสาหกรรมหรือสมาชิกสหกรณ์หัตถกรรมผลิตภัณฑ์ ต้องพยายามดำเนินการในเรื่อง การพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องทำทั้งในระดับชาติและระดับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยช่างฝีมือทั้งหลายต้องเป็นผู้ริเริ่มทำก่อนคนอื่น จึงจะถือได้ว่าสมาชิกภาคอุตสาหกรรมและสมาชิกสหกรณ์หัตถกรรมผลิตภัณฑ์ เป็นผู้มีส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เป้าหมาย

1. ส่งเสริมให้การผลิตมีประสิทธิภาพโดยใช้เทคโนโลยีสะอาดในการผลิต
2. ให้ความสำคัญกับการจัดการทางด้านสิ่งแวดล้อมในอุตสาหกรรม

วิธีการ

1. ขอมรับกฎเกณฑ์ในเรื่องสิ่งแวดล้อมมาเป็นนโยบายและถือปฏิบัติ
2. ส่งเสริมและช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์ทุกระยะในเรื่องการใช้เทคโนโลยีสะอาด
3. มีการตรวจสอบและศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และกระทบต่อมนุษย์จากการดำเนินงานของอุตสาหกรรม / สหกรณ์หัตถกรรมผลิตภัณฑ์
4. ส่งเสริมให้มีการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และจัดฝึกอบรมเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม
5. หาอาสาสมัครที่พร้อมจะปฏิบัติตนเองให้สังคมเห็นว่ากิจกรรมที่เขาทำไม่มีผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม
6. สร้างความเข้มแข็งให้องค์กร โดยการร่วมมือกับองค์การอุตสาหกรรม เช่น United Nations Industrial Development Organization (UNIDO) ตามความเหมาะสม

6. ภาคการท่องเที่ยว (Tourism Sector)

ได้กำหนดไว้ว่า ความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมกับการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก เพราะนักท่องเที่ยวมักจะคำนึงถึงที่พักที่สะอาดและปลอดภัย ได้มาตรฐานด้านสุขอนามัย มีความอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงามในด้านธรรมชาติ ประเพณีและวัฒนธรรม ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงเป็นทางเลือกที่ดี เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม บริษัทนำเที่ยวทั้งหลายจึงควรที่จะดูแลเอาใจใส่อย่างเข้มงวดในเรื่องความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะต้องเข้าไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ

สหกรณ์การท่องเที่ยวหรือแม้แต่บริษัทนำเที่ยวที่ร่วมมือกับสหกรณ์ คนนำเที่ยวผู้ประสานงานการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ มักจะพยายามจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวราคาต่ำให้สมาชิก เหมือนกับที่บริษัทท่องเที่ยวเอกชนหรืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจัดทำ องค์กรใด

สหกรณ์การท่องเที่ยว สามารถที่จะรณรงค์ให้สมาชิกสหกรณ์คำนึงถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมให้มาก

เป้าหมาย

1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ปลอดภัยและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
2. มีการจัดการและอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ที่เปราะบาง

วิธีการ

1. ใช้กลยุทธ์ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนของเมืองและชนบทในการปฏิบัติการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
2. มีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในศูนย์การท่องเที่ยวหรือในแหล่งที่สหกรณ์การท่องเที่ยวดำเนินการ
3. ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว เช่น การใช้พื้นที่ในการตั้งแคมป์ หรือกางเต็นท์นอนของนักท่องเที่ยว
4. ประกันความปลอดภัยในน้ำดื่มและสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหลายต่อนักท่องเที่ยว เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การบำบัดน้ำเสีย และการกำจัดมลภาวะทางด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
5. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และปฏิสังขรณ์แหล่งที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ที่ถูกทำลาย
6. ร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับนานาชาติ เช่น World Tourism Organization, the United Nations Economic Commission for Europe (ECE), the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) เป็นต้น

7. ภาคการพลังงาน (Energy Sector)

ได้กำหนดไว้ว่า คนทั่วโลกใช้น้ำมันเบนซิน น้ำมันดีเซล ที่ผลิตมาจาก fossil ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติชนิดใช้แล้วหมดไปไม่สามารถสร้างขึ้นมาใหม่ได้ ประมาณร้อยละ 75 ส่วนอีกร้อยละ 25 ใช้จากพลังงานที่มาจากทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถสร้างขึ้นมาใหม่ได้ ประเทศอุตสาหกรรม เป็นประเทศที่ใช้พลังงานมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังงานที่เป็นน้ำมันเชื้อเพลิง (fossil fuels) ในขณะที่ในชนบทของประเทศที่กำลังพัฒนา ใช้พลังงานจากไม้ฟืน เศษพืช มูลคน และมูลสัตว์

สหกรณ์พลังงาน ซึ่งส่วนมากเป็นสหกรณ์ไฟฟ้าที่เป็นสมาชิก ICA ได้ส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานอย่างประหยัดและใช้พลังงานที่ผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถสร้าง

ทดแทนได้ในชนบท และจากการก่อตั้งคณะกรรมการพลังงานของ ICA ทำให้สหกรณ์พลังงานหลาย ๆ แห่งสามารถได้รับประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิธีการอนุรักษ์พลังงาน โดยมีทางเลือกในการที่จะใช้ไฟฟ้าที่ผลิตจากพลังงานน้ำ (hydropower) หรือจากก๊าซใต้ดิน (geothermal energy)

เป้าหมาย

1. ส่งเสริมการใช้พลังงานอย่างยั่งยืน
2. ส่งเสริมให้มีการค้นคว้าวิจัยเพื่อหาทางเลือกในการใช้ทรัพยากรอื่น เพื่อสร้างพลังงานทดแทน

วิธีการ

1. ส่งเสริมสหกรณ์พลังงานในประเทศที่พัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมและประเทศกำลังพัฒนา ในรูปของสหกรณ์ผู้ใช้ไฟฟ้าในเขตเมืองและชนบท และสหกรณ์การปิโตรเลียม เป็นต้น
2. จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารและความช่วยเหลือด้านเทคนิค เพื่อสหกรณ์พลังงานจะได้ส่งเสริมการใช้พลังงานจากทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถสร้างทดแทนได้ โดยมีการใช้ประสบการณ์และภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างเหมาะสม
3. ใช้พลังงานทางเลือก เช่น พลังงานจากมูลสัตว์ จากแสงอาทิตย์ จากลม จากน้ำ และจากแก๊สใต้ดิน เป็นต้น
4. ยินยอมปฏิบัติตามข้อกำหนดในเรื่องน้ำมันนอกชายฝั่งทะเล และแท่นเจาะแก๊ส ซึ่งสหกรณ์พลังงานเป็นเจ้าของ หรือร่วมลงทุน โดยคำนึงถึงการปล่อยควันพิษจากการเผาไหม้ ดังนั้น จึงต้องมีเครื่องมือตรวจวัดมลพิษ เพื่อป้องกันความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมด้วย
5. จัดให้มีการศึกษาอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงาน

8. ภาคการเงิน / เครดิต (Financial Sector)

ได้กำหนดไว้ว่า ประมาณร้อยละ 33 ของสมาชิก ICA คือ สหกรณ์ในภาคการเงิน ซึ่งดำเนินการในรูปของธนาคารสหกรณ์ สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนียน สหกรณ์ประกันภัย เป็นต้น ดังนั้น นับตั้งแต่โลกคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในทุกองค์การนั้น สหกรณ์ภาคการเงินก็ดูเหมือนจะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติและนโยบายในการดำเนินงานด้วย

เป้าหมาย

1. ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่คำนึงถึงความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อม โดยใช้กลไกทางการเงินเป็นหลัก

วิธีการ

1. ดำเนินการตามนโยบายสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม
2. ส่งเสริมและสร้างกลไกทางการเงินแบบใหม่ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม

9. ภาคการศึกษา การสื่อสาร และการเอาใจใส่เฝ้าระวังต่อสาธารณะ (Education Communications and Public Awareness Sector) ได้กำหนดไว้ว่า หนึ่งในข้อกำหนดเบื้องต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจากประชาชน ซึ่งเงื่อนไขในการมีส่วนร่วม คือ การได้รับข้อมูลข่าวสารและในกรณีของการพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนนั้น ประชาชนมีความต้องการข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่กำหนดโดยหน่วยงานของรัฐหรือองค์การอิสระ และบริษัทเอกชน รวมทั้งข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าและกิจกรรมที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และข่าวสารเกี่ยวกับมาตรการในการป้องกันสิ่งแวดล้อม

สหกรณ์สามารถเตรียมข้อมูลข่าวสารสำหรับการกระจายออกสู่สาธารณะชน หรือแม้แต่การให้ข้อมูลข่าวสารแก่คนในขบวนการสหกรณ์ หากสามารถกระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสู่สาธารณะชนได้ ก็เป็นการตอบสนองต่อการปฏิบัติตาม United Nations Agenda 21 หรือเป็นการปฏิบัติตาม Co-operative Agenda 21 โดยปริยาย

เป้าหมาย

1. เพิ่มความเฝ้าระวังเอาใจใส่ต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีการ

1. กระจายข่าวสารด้านความปลอดภัยในสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผ่านสื่อต่าง ๆ ของสหกรณ์
2. กระจายข่าวสารด้านกิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์ที่ดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ไม่ใช่สื่อของสหกรณ์

หลักการสหกรณ์สากลปัจจุบันทั้ง 7 ข้อ ถือได้ว่าเป็นหลักของการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน ซึ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนา โพธิสุวรมณ ได้แบ่งเป็น 3 ช่วงของการนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ ดังภาพ 1

ภาพ 1 หลักการสหกรณ์ 7 ข้อ: หลักของการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน
ที่มา: รัตนา โพธิสุวรรณ, พ.ศ. 2551

ทุกสหกรณ์มีหลักการเพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมแต่ในวิธีการปฏิบัติย่อมมีความแตกต่างในกิจกรรมของแต่ละสหกรณ์ซึ่งเรียกว่า “วิธีการสหกรณ์” โดยแสดงออกเป็นประเภทของสหกรณ์ต่างๆ ดังนี้

นายทะเบียนสหกรณ์ได้จำแนกลักษณะสหกรณ์ที่จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ สรุปลักษณะสำคัญ ได้เป็น 7 ประเภท คือ

1. สหกรณ์การเกษตร (agricultural cooperatives) เป็นลักษณะของการจดทะเบียนที่มุ่งเน้นการจัดตั้งของผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร โดยทั่วไป เช่น สินเชื่อ วัสดุการเกษตร การรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร และมีสหกรณ์การเกษตรอยู่ทุกภูมิภาคของชนบทไทย

2. สหกรณ์ประมง (fishery cooperatives) เป็นลักษณะของการจดทะเบียนที่มุ่งเน้นการประกอบอาชีพของสมาชิกที่ทำกิจกรรมทางด้านการประมง โดยมีวัตถุประสงค์จัดตั้งที่

ยึดหลักของการทำการประมงหรือการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นหลัก ซึ่งโดยส่วนมากจะจัดตั้งบริเวณพื้นที่ชายทะเลในประเทศ

3. สหกรณ์นิคม (land Settlement cooperative) เป็นลักษณะของจดทะเบียนที่จัดตั้งสหกรณ์ขึ้นมาเพื่อรองรับสมาชิกหลังจากได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล ในเรื่องที่ดินทำกินเกษตรกรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์จัดตั้งที่มุ่งเน้นการสนับสนุนการจัดตั้งเขตนิคมสหกรณ์ในพื้นที่ห่างไกลของประเทศ โดยให้ความช่วยเหลือสมาชิกที่คล้ายคลึงกับประเภทสหกรณ์การเกษตร

4. สหกรณ์ร้านค้า (consumer cooperatives) เป็นลักษณะของการจดทะเบียนที่จัดตั้งสหกรณ์ขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในด้านของการจัดจำหน่ายสินค้าตามความต้องการของสมาชิกและโดยการจดทะเบียนที่มุ่งเน้นในการหาสินค้าอุปโภคบริโภคมาจัดจำหน่ายให้กับสมาชิกสหกรณ์

5. สหกรณ์ออมทรัพย์ (saving and credit cooperatives) เป็นลักษณะของการจดทะเบียนที่จัดตั้ง สหกรณ์ขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในด้านการรับฝากเงินออมทรัพย์และการให้บริการด้านสินเชื่อให้กับสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งเป็นลักษณะของสหกรณ์ที่มีการจัดตั้งจากกลุ่มผู้มีรายได้ประจำ เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

6. สหกรณ์บริการ (service cooperatives) เป็นลักษณะของการจดทะเบียนสหกรณ์ที่จัดตั้งสหกรณ์ เพื่อสร้างงานด้านบริการให้กับบุคคลภายนอก โดยสมาชิกสหกรณ์จะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเองในด้านของธุรกิจบริการ ซึ่งเป็นลักษณะของสหกรณ์ที่จะพบได้ในปัจจุบัน เช่น สหกรณ์เดินรถ หรือสหกรณ์บ้านพัก เป็นต้น

7. สหกรณ์เครดิตยูเนียน (credit union cooperatives) ในปี พ.ศ. 2549 นายทะเบียนสหกรณ์ได้แก้ไขเพิ่มเติมประเภทของสหกรณ์ อีก 1 ประเภท คือ สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นสหกรณ์ที่แยกออกมาจากสหกรณ์ประเภทออมทรัพย์ หรือสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยเป็นลักษณะของการจัดตั้งจากกลุ่มคนที่มีรายได้ประจำและไม่เป็นประจำ สมาชิกของสหกรณ์เครดิตยูเนียนจะมีความหลากหลายทางอาชีพ เพราะเปิดรับสมาชิกโดยไม่จำกัดอาชีพของสมาชิกซึ่งแตกต่างจากสหกรณ์ออมทรัพย์ ที่มีข้อจำกัดคือ ผู้เป็นสมาชิกเป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานเดียวกัน

สหกรณ์การเกษตร

สหกรณ์การเกษตรถือได้ว่าเป็นสหกรณ์ที่จำนวนมากที่สุดในประเทศไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันของเกษตรกรและเป็นองค์กรทางธุรกิจการเกษตร ซึ่งในปัจจุบันพันธกิจของสหกรณ์การเกษตรในการแก้ปัญหาสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ตามคำแนะนำของกรมส่งเสริมสหกรณ์ (2545ข: 6) ในปัจจุบัน สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สหกรณ์การเกษตร ควรแสวงหาเงินทุนจากแหล่งเงินกู้ยืมที่เหมาะสม เช่น จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธ.ก.ส. ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำและจ่ายเงินกู้ยืมเป็นหลักค้ำประกันเป็นแหล่งที่พึงพิงทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์

2. สหกรณ์การเกษตร ควรพิจารณาความจำเป็นของการให้สินเชื่อสมาชิกแต่ละราย เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร โดยคำนึงถึง โครงการเงินกู้ที่มีลักษณะความเป็นไปได้ ซึ่งจะทำให้สมาชิกมีรายได้เพียงพอและมีศักยภาพในการชำระหนี้คืนต่อสหกรณ์เมื่อถึงกำหนด อีกทั้งยังมีผลในการลดปัญหาความเสี่ยงด้านหนี้สูญ และเป็นอาจจะมีผลทำให้เกิดกระแสเงินออมเข้าสู่สหกรณ์อีกด้วย

3. สหกรณ์ควรให้โอกาสแก่สมาชิกในการชำระหนี้ เมื่อปีใดพืชผลทางการเกษตรเสียหายจากภัยธรรมชาติ สหกรณ์อาจผ่อนเวลาชำระหนี้ตามสมควร สมาชิกไม่ต้องถูกบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินประกันและสามารถรักษากรรมสิทธิ์ที่ดินของตนเองไว้ได้สมาชิกที่กู้เงินจากสหกรณ์จะได้มีโอกาสในการขยายวิธีการทำมาหากินได้ สหกรณ์ให้สมาชิกกู้เงินไปลงทุนในทรัพย์สินการเกษตร เช่น การจัดซื้อที่ดิน หรือการซื้อเครื่องจักร ซึ่งย่อมจะทำให้เกษตรกรเพิ่มกำลังการผลิตเกษตรกรรม อันจะเป็นผลที่ทำให้รายได้เพิ่มขึ้น

4. สหกรณ์ควรจัดระบบของสหกรณ์ให้เป็นลักษณะของสหกรณ์เอนกประสงค์ (multi-purpose cooperative) ที่นอกเหนือจากการจัดหาสินเชื่อให้กับสมาชิกแล้ว สหกรณ์จำเป็นต้องจัดหาวัสดุทางการเกษตรที่จำเป็นต่อปัจจัยการผลิตให้กับสมาชิก ตลอดจนเครื่องมือช่างและเครื่องใช้ไม้สอยในครัวเรือน ในราคาที่เหมาะสม เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังจำเป็นประโยชน์ที่แท้จริงแก่การประกอบอาชีพและการครองชีพของสมาชิก โดยสหกรณ์มุ่งให้ความสะดวกตามหลักของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและไม่มุ่งแสวงหาผลกำไรเป็นหลัก

5. สหกรณ์ควรส่งเสริมและเผยแพร่วิชาการเกษตร หัตถศึกษาอุตสาหกรรมในครัวเรือนหรือการประกอบอาชีพอย่างอื่นในหมู่สมาชิกและครอบครัว โดยปกติสหกรณ์ได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการต่างๆ เกี่ยวกับการประกอบอาชีพสหกรณ์จะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพทางการเกษตร เพื่อให้สมาชิกมีความสามารถหรือมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงขึ้น ผลผลิตที่ได้ย่อมเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและสามารถขยายการทำกินให้กว้างขวางออกไปได้ อีกทั้งสามารถทำให้ระบบการกู้เงินของสมาชิกกลับมาชำระหนี้ได้ทันต่อระยะเวลาที่กำหนดชำระหนี้

6. สหกรณ์ควรรวบรวมผลิตผลทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของสมาชิกมาจัดการขายหรือแปรรูปออกขาย เพราะการที่สมาชิกต่างคนต่างขายผลผลิตของตนเองตามลำพังใน

ท้องถิ่น ราคาจะต่ำ ฉะนั้นสหกรณ์จำเป็นที่จะต้องเป็นแหล่งรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร โดยวิธีการรวบรวมหรือทำการแปรรูปเพื่อให้ได้ราคาผลผลิตที่ดีและสมาชิกสามารถนำเงินกู้มาชำระคืนให้กับสหกรณ์ได้

7. สหกรณ์ควรให้การศึกษาอบรมแก่สมาชิกในเรื่องอุดมการณ์หลักการและวิธีการสหกรณ์ แม้ว่าสหกรณ์จะเป็นองค์กรทางธุรกิจอย่างหนึ่งแต่่าจำเป็นที่จะต้องมีการให้การศึกษาอบรมอย่างสม่ำเสมอให้แก่สมาชิกสหกรณ์ คณะกรรมการสหกรณ์ ฝ่ายจัดการสหกรณ์ ซึ่งในการศึกษาอบรมนั้นเป็นเครื่องมือที่จะช่วยพัฒนาทรัพยากรบุคคลในขบวนการสหกรณ์ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องให้ความรู้ต่อบุคคลเพื่อจะนำไปสู่การปฏิบัติวิธีการสหกรณ์อย่างถูกต้อง

ฉะนั้น สหกรณ์การเกษตรหมายถึง กลุ่มบุคคลผู้เป็นเกษตรกรที่เข้ามากระทำร่วมกันทำกิจกรรมทางธุรกิจที่ไม่แสวงหาผลกำไรเป็นหลัก โดยเป็นลักษณะทางธุรกิจเพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือการพึ่งพาตนเอง โดยเน้นที่ความเสมอภาคและประชาธิปไตยในการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ และสหกรณ์การเกษตรทั่วไปจะมีการให้สินเชื่อทางการผลิตสินค้าเกษตรให้สมาชิกสหกรณ์ จัดหาวัสดุอุปกรณ์มาจำหน่ายและรวบรวมผลผลิตของสมาชิก รวมจนถึงการจัดทำกิจกรรมสหกรณ์มาบริการให้แก่สมาชิกสหกรณ์ เช่น ร้านค้าอุปโภคบริโภค กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นต้น

แนวคิดของการบริหารจัดการองค์กรธุรกิจ

ความหมายของธุรกิจและการประกอบธุรกิจ

คำว่า “ธุรกิจ” (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2541: 7) ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Business” ซึ่งมาจากคำว่า Busy ที่แปลว่ายุ่ง, วุ่น, มีงานมาก, มีธุระยุ่ง ดังนั้นธุรกิจจึงเป็นเรื่องที่จะต้องคิด ต้องแก้ปัญหา และต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ความจริงคำว่า ธุรกิจ นี้เป็นคำกลาง ๆ ไม่ได้หมายความว่า เป็นเรื่องของเอกชนหรือของรัฐบาลและกิจกรรมต่างๆ ที่กระทำกัน โดยทั่ว ๆ ไปนั่นก็ถือว่าเป็นธุรกิจ เพียงแต่เวลาที่เรานึกถึงธุรกิจเรามักจะรับรู้ว่าเป็นเรื่องของเอกชน เป็นเรื่องของการมุ่งหวังกำไรเพราะฉะนั้นความหมายที่รับรู้กัน ณ วันนี้ก็คือว่า ธุรกิจเป็นเรื่องของกิจการที่เข้ามารับความเสี่ยง

ความหมายของธุรกิจ (Business) จึงหมายถึง กิจกรรมทุกอย่างทุกอย่างซึ่งมีความเกี่ยวพันในวงการของสถาบัน เพื่อที่จะจำหน่ายและให้บริการภายใต้กฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ โดยมี

ความสัมพันธ์กับบริการอื่นในกลุ่มผู้ทำงานร่วมมือให้บรรลุถึงจุดหมายอันเดียวกัน คือ ความสำเร็จของหน่วยงาน

การประกอบธุรกิจ หมายถึง การผลิตสินค้าและบริการ และการนำสินค้าและบริการนั้นมาจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค ฉะนั้นถ้าการผลิตสินค้าหรือบริการนั้น ๆ ได้ถูกนำมาใช้บริโภคเอง ไม่ได้นำไปขายหรือจำหน่ายจึงเรียกว่า การอุปโภคบริโภค (Consumption) ของตนเอง แต่ถ้าการผลิตสินค้าและบริการได้ถูกนำไปขายหรือจำหน่ายต่อไปจึงเรียกว่า การค้า (Commerce) / การประกอบธุรกิจ (Business Activities) สรุปก็คือว่า ธุรกิจ เป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมทางด้านการผลิตการจำหน่าย และการให้บริการนั่นเอง

ประเภทขององค์กรธุรกิจ

มีวิธีการแยกแยะประเภทขององค์กรธุรกิจได้หลากหลายแบบ วิธีหนึ่งที่ใช้กันโดยทั่วไป คือ ดูจากกิจกรรมหลักที่สร้างรายได้ให้กับองค์กรธุรกิจนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2541)

ผู้ผลิต ผลิตสินค้าจากวัตถุดิบหรือชิ้นส่วน เช่น ผลิตกระดาษ, เหล็กกล้า หรือการประกอบรถยนต์จากชิ้นส่วนต่าง ๆ

ธุรกิจบริการ ให้บริการแรงงาน, ความรู้ หรือสินค้าที่จับต้องไม่ได้ มีรายได้จากการคิดค่าแรงงานหรือค่าบริการ เช่น การทาสีบ้าน, ให้คำปรึกษา และร้านอาหาร

ร้านค้าปลีกและผู้จัดจำหน่าย เป็นพ่อค้าคนกลางที่รับสินค้าจากผู้ผลิตมาจัดจำหน่ายให้กับลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะด้วยการจำหน่ายหน้าร้าน, คลังสินค้า หรือผ่านแค็ตตาล็อกก็ตาม

ธุรกิจเกษตรกรรมและเหมืองแร่ ผลิตวัตถุดิบต้นน้ำ เช่น พืชพรรณธรรมชาติ และแร่ต่าง ๆ

สถาบันการเงิน รวมถึงธนาคาร และบริษัทที่สร้างผลกำไรผ่านการลงทุน และการบริหารเงินทุน

ธุรกิจสารสนเทศ มีรายได้จากการขายสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึง ผู้ผลิตภาพยนตร์, สำนักพิมพ์ และบริษัทพัฒนาซอฟต์แวร์

สาธารณูปโภค ให้บริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ประปา, ไฟฟ้า, กำจัดขยะ โดยมากจะเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจหรือสัมปทาน

ธุรกิจขนส่ง บริการนำส่งสินค้าจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง มีรายได้จากค่าขนส่ง

การจัดองค์การ

ชนงกรณ์ กุณฑลบุตร (2546: 81) กล่าวถึงองค์การธุรกิจจำนวนมากที่มีขนาดใหญ่ และต้องใช้คนจำนวนมากทำงานร่วมกัน เพื่อให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหาร บางคนประสบความสำเร็จ ในขณะที่คนจำนวนมากพบกับความล้มเหลวไม่สามารถบริหารงานให้สำเร็จตามที่ได้วางแผน และยังมีผู้บริหารจำนวนมากที่บริหารงานมานานและสามารถบริหารงานได้ต่อเนื่อง ทำให้ธุรกิจมีความเจริญก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว

การจัดการจะต้องประกอบด้วยคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน และผู้จัดการหรือผู้บริหารคือผู้ที่ประสานทรัพยากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น คน เงิน สิ่งของ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยมุ่งหวังว่าจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

กระบวนการจัดการ

ชนงกรณ์ กุณฑลบุตร (2546: 83) แบ่งกระบวนการจัดการประกอบด้วยหน้าที่ทางการจัดการ (managerial function) ดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การอำนวยการ (Directing)
4. การควบคุม (Controlling)

ระดับกลยุทธ์ของหน่วยธุรกิจ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541: 13-22) แบ่งกลยุทธ์ขององค์กรธุรกิจ 3 ระดับ ดังนี้

1. บริษัท หรือองค์การ โดยผู้บริหารระดับสูง และคณะกรรมการ การตัดสินใจด้านกลุ่มธุรกิจหรือผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นการพัฒนาภารกิจ กำหนดวัตถุประสงค์ ระบุกลยุทธ์หลัก
2. ธุรกิจ ผู้บริหารระดับฝ่าย ตัดสินใจด้านการแข่งขัน กำหนดหน่วยธุรกิจเชิงกลยุทธ์ การวางตำแหน่งเพื่อการแข่งขัน

3. หน้าที่ ผู้จัดการฝ่ายหน้าที่อาวุโส การผลิต การเงิน การตลาด และทรัพยากร มนุษย์ ฯลฯ เป็นการพัฒนากลยุทธ์สนับสนุนเพื่อเป็นหน้าที่หลักทางการเงิน การตลาด ทรัพยากร มนุษย์ การผลิต และอื่น ๆ

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อมภายนอกและภายในองค์กร (Internal and external environment analysis)
2. การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic planning)
3. การดำเนินกลยุทธ์ (Strategic implementation)
4. การควบคุมกลยุทธ์ (Strategic Controlling)

การผลิตและการปฏิบัติการ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541: 58-60) อธิบายไว้ว่า

การผลิต (Production) และการปฏิบัติการ (Operations) หมายถึง การแปรสภาพ ของทรัพยากรต่างๆ ให้เป็นสินค้าหรือบริการ หรือหมายถึงกระบวนการเปลี่ยนสภาพ (Process of transforming) ปัจจัยนำเข้า (Input) ให้กลายเป็นผลผลิตที่เป็นประโยชน์ (Useful outputs) ด้วยวิธี เพิ่มมูลค่า (Adding value) ให้ปรากฏขึ้น

ระบบการผลิต (Production system) หมายถึง การเปลี่ยนสภาพ (Transform) ทรัพยากรที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Input resources) ให้กลายเป็นผลผลิตที่มีมูลค่าสูงกว่า (Higher-valued output)

กระบวนการผลิตสินค้าและบริการ

1. การผลิตสินค้า (Goods) จะนำวัตถุดิบ แรงงาน ทุน และอื่นๆ เข้าสู่การแปรรูป โดยใช้เครื่องจักร เทคโนโลยี อาจใช้สายพานการผลิตเพื่อให้การผลิตรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งใน กระบวนการผลิตนั้นจะมีสถานีที่จะตรวจสอบคุณภาพสินค้า (Inspection station) ที่จะทำให้ได้ สินค้าที่มีคุณภาพดีสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

2. การผลิตบริการ (Services) จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับคนซึ่งถือเป็นปัจจัยนำเข้า อย่างหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น คนป่วย (ถือเป็นปัจจัยนำเข้า) เข้ามารับการรักษาจากโรงพยาบาลโดยเข้า มาแจ้งประวัติการเข้ารักษาพยาบาล (ถือเป็นกระบวนการขั้นแรกของการบริการ) จากนั้นก็จะนั่งรอ เพื่อให้เรียกตัวเข้าไปให้หมอทำการตรวจโรค เมื่อหมอวินิจฉัยว่ามีความเจ็บป่วยอะไรแล้วก็ส่งไป

รักษา และเมื่อหายแล้วก็จะชำระเงินออกจากโรงพยาบาล เปลี่ยนจากคนป่วยเป็นการหายป่วย (ถือเป็นผลผลิต)

ดังนั้น การผลิต จะเน้นคุณค่าของ การลดต้นทุน (Cost reduction) ประสิทธิภาพ การปฏิบัติงาน (Operating efficiency) ข้อตกลงตามตารางการผลิต (Commitment to schedules) การทำงานให้ง่ายขึ้น (Work simplification) ความแน่นอนและความคงที่ในการผลิตหรือการปฏิบัติการ (Certainty and stability of operations)

นโยบายการวิจัยและพัฒนา

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541:68-69) กล่าวว่า นโยบายการวิจัยและพัฒนา (Research and Development Policy) มีเหตุผลของการเน้นความสำคัญ เช่น ป้องกันการผูกขาดความเจริญเติบโต เพื่อให้ได้มา หรือการเข้าควบบริษัท มีความสามารถ และความต้องการทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และความจำเป็นต้องเป็นบริษัทแรกที่ได้ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ โดยปัจจัยที่เป็นตัววัดอันดับแรก คือ การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่เป็นจุดเด่นทางการเงินของบริษัท รวมทั้งการศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาดและความสามารถด้านเทคโนโลยีการผลิตและทักษะต่าง ๆ เมื่อบริษัทเล็ก ๆ ขาดจุดแข็งด้านการเงินก็จำเป็นต้องเข้าร่วมแรงกับอีกบริษัทหนึ่ง หรือหลายบริษัทเพื่อมุ่งสู่กลยุทธ์การพัฒนาร่วมกัน

ความสามารถในการหาเทคโนโลยีการผลิตและทักษะต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จเพื่อให้ได้ผลลัพธ์จากการวิจัยและพัฒนา หรือการผลิตจำนวนมากเพราะการตลาดจะไม่สามารถเป็นไปได้ ถ้าขาดทรัพยากรการผลิต รวมทั้งศักยภาพและทักษะการผลิต ฉะนั้นความต้องการที่จะเป็นสำหรับการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ก็คือการเชื่อมโยงงานด้านวิศวกรรม การตลาด การเงิน และบุคลากรที่จะร่วมมือและสื่อสารปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากความแตกต่างกัน เพื่อช่วยกันแก้ปัญหา นอกจากนั้นจุดที่จะทำให้การวิจัยและการพัฒนาประสบความสำเร็จอีกประการหนึ่งคือ ผลิตภัณฑ์ต้องได้รับการทดสอบตลาดและทำการแนะนำตัวผลิตภัณฑ์ หากการทดสอบตลาดชี้ว่าผลิตภัณฑ์มีโอกาสมหาได้สูงและสามารถทำกำไรได้ดีมาก ธุรกิจก็สามารถอยู่รอดและเจริญเติบโตได้

บทบาทหน้าที่ของการจัดการสหกรณ์

ประยงค์ สายประเสริฐ (2546 : 44, 46) อธิบายการจัดการสหกรณ์ว่า มีความแตกต่างจากหน่วยธุรกิจประเภทอื่น ๆ ที่ต้องทำหน้าที่ทั้ง 2 บทบาท คือ

1. หน้าที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกสหกรณ์
2. หน้าที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ในฝ่ายจัดการ ซึ่งนับเป็นผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของคุณ

บทบาทประการแรกของผู้จัดการ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก กล่าวคือ จะต้องมีความเข้าใจถึงปัญหาของสมาชิกซึ่งเป็นเจ้าของสหกรณ์ ผู้ซึ่งเป็นลูกค้ายรายใหญ่ของสหกรณ์ ผู้จัดการจะต้องมีความสามารถในการจูงใจสมาชิก ในการจัดกลุ่มทำงานในด้านการผลิต และงานในด้านอื่นๆ และจัดเจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของคุณ คอยให้ความสะดวกในด้านบริการต่างๆ แก่สมาชิก ขณะที่ผู้บริหารงานของสหกรณ์ ผู้จัดการจะต้องช่วยเหลือคณะกรรมการดำเนินการ ในการจัดหาข้อมูลในเรื่องต่างๆ ให้แก่คณะกรรมการดำเนินการ เพื่อช่วยเหลือในการตัดสินใจ

บทบาทประการที่ 2 ผู้จัดการจะต้องจัด มอบหมายงานต่าง ๆ ให้แก่เจ้าหน้าที่ในฝ่ายจัดการ ซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของคุณ คอยกำกับและควบคุมงานต่าง ๆ ที่ได้มอบหมายไปแล้ว และคอยกระตุ้นให้เขาทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ ให้บังเกิดผลดี ภาระงานกว้าง ๆ ของผู้จัดการแสดงถึงความสัมพันธ์ภายในถึงภาระงานต่าง ๆ ในด้านการจัดการของสหกรณ์

นโยบายและกลยุทธ์การตลาด

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541: 146, 95) อธิบายกลยุทธ์การตลาดว่าประกอบด้วยกลยุทธ์ 4 ด้าน คือ (1) นโยบายและกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ (Product policy and strategy) (2) นโยบายและกลยุทธ์ด้านราคา (Price policy and strategy) (3) นโยบายและกลยุทธ์ด้านการจัดจำหน่าย (Distribution policy and strategy) (4) นโยบายและกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion policy and strategy)

ความหมายการตลาด

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541: 146, 95) สรุปไว้ว่าการตลาด (Marketing) หมายถึง กระบวนการวางแผน (Planning) การบริหารแนวความคิด (Concept) การตั้งราคา (Price) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) การจัดจำหน่าย (Distribution) ความคิด สินค้า และบริการ (Idea, goods and services) เพื่อสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยน (Exchange) โดยสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ และสนองความพึงพอใจของบุคคล หรือหมายถึง กระบวนการทางสังคมและการ

บริหาร (Social and managerial process) ซึ่งบุคคลและกลุ่มบุคคลได้รับสิ่งที่สนองความจำเป็นและความต้องการของเขาจากการสร้าง (Creating) การเสนอ (Offering) และการแลกเปลี่ยน (Exchange) ผลิภัณฑ์ที่มีมูลค่ากับบุคคลอื่น

การระดมทรัพยากรมนุษย์

ประยงค์ สายประเสริฐ (2546: 69) อธิบายการระดมทรัพยากรมนุษย์ (Mobilize Human Resources) ไว้ว่า ทรัพยากรมนุษย์ในองค์การธุรกิจรูปแบบสหกรณ์ครอบคลุมถึงกลุ่มบุคคล ได้แก่ สมาชิก คณะกรรมการ และฝ่ายจัดการ เนื่องจากสหกรณ์เป็นการรวมคน ดังนั้น ในการคาดคะเนถึงความต้องการทรัพยากรบุคคล ผู้จัดการต้องรู้จักสมาชิกของตนว่า

1. ช่วงที่สมาชิกจะทำอาชีพได้มากขึ้น, จำนวนวันทำงาน และระยะเวลาว่าเมื่อใดที่สมาชิกไม่มีงานทำ หรือมีการจ้างงานชั่วคราว
2. ความรู้ความชำนาญของสมาชิกที่มีอยู่ในปัจจุบันว่า มีผู้ใดสามารถทำอะไรได้บ้าง มีผู้ใดบ้างที่พอจะสามารถพัฒนาได้ โดยส่งไปเข้ารับการฝึกอบรมและให้การศึกษา เพื่อจะนำมาใช้ทำอะไร มีผู้ใดบ้างที่สามารถจะเป็นผู้นำในกิจกรรมด้านใด ผู้ใดมีความสามารถในการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ
3. ความเชื่อทั่วไป คุณธรรม และท่าทีของสมาชิกที่สามารถจะส่งเสริมให้มีขึ้นได้ หรือป้องกันมิให้เกิดขึ้น ประเภทของกิจกรรมสหกรณ์ (ธุรกิจ)
4. รู้ว่าชุมชนชนบทและหมู่สมาชิกเกาะกลุ่มกันอย่างไร และอะไรทำให้มีการเกาะกลุ่มกันเช่นนั้น

ประยงค์ สายประเสริฐ (2546: 70) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมในเรื่องการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างแน่นหนาและอย่างต่อเนื่องของสมาชิกสหกรณ์ว่า ไม่เพียงแต่กิจกรรมที่สหกรณ์จะเลือกดำเนินการ จะต้องมีความเหมาะสมในเชิงเศรษฐกิจ และขึ้นอยู่กับความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่ โครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ จะต้องเจริญเติบโตขึ้น สมาชิกส่วนใหญ่หรือทั้งหมดของสหกรณ์จะต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนั้น ๆ อย่างเข้มแข็ง ถ้ากิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์เป็นเช่นนั้นก็จะช่วยกระตุ้นหรือส่งเสริมให้มีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกด้วยกัน และระหว่างสมาชิกกับฝ่ายจัดการ การสร้างความร่วมมือดังกล่าวอย่างต่อเนื่องให้เกิดขึ้น นับว่าเป็นงานที่ย่างยากมาก การจ่ายเงินกู้ให้แก่สมาชิกเป็นจำนวนมาก เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือดังกล่าวในทางตรงกันข้ามสหกรณ์น้ำตาลในประเทศอินเดีย แสดงให้เห็นถึงวัฏจักรของพีชอยู่ระหว่าง 12-14 เดือน ซึ่งสมาชิกจะต้องทำการติดต่อกับฝ่ายจัดการอยู่ตลอดเวลา และเช่นเดียวกันกับสมาชิกซึ่ง

ต้องการพันธุ์อ้อย เคมีภัณฑ์เกษตร การชลประทาน และการจัดการเรื่องน้ำ ราคาอ้อย การเก็บเกี่ยว นอกจากนี้สตรีก็มีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจของสหกรณ์ ในการที่จะเปิดหรือให้ความสนับสนุนด้านการเงินแก่โรงเรียนเด็กเล็ก (nursery school) และโครงการดูแลสุขภาพอื่นๆ ดังนั้น การติดต่อสัมพันธ์ดังกล่าวจึงเป็นความสัมพันธ์ที่แนบแน่น (ใกล้ชิด) นับตั้งแต่ตัวสมาชิก ครอบครัว เพื่อน หรืออีกนัยหนึ่งสมาชิก ครอบครัว และชุมชนสนใจกิจกรรมของกลุ่ม

การจัดกลุ่มขนาดเล็ก ๆ

ประยงค์ สายประเสริฐ (2546: 72) กล่าวว่าสหกรณ์เอนกประสงค์ขนาดใหญ่ สมาชิกมักจะทำกิจกรรมในด้านการผลิตหลายประเภท ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่มอย่างใกล้ชิด จะสำเร็จได้จะต้องเป็นการรวมตัวกันทำกิจกรรมกลุ่มเล็ก ๆ ที่เรามีความสนใจกิจกรรมนั้นๆ ร่วมกัน เช่น กลุ่มประกวดผลผลิตข้าว กลุ่มเลี้ยงสัตว์ปีก กลุ่มผู้ปลูกกล้วยหอม เป็นต้น กิจกรรมของกลุ่มจะดำเนินไปด้วยดี สมาชิกมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างแข็งขัน เพราะสมาชิกมีวัตถุประสงค์เดียวกัน โปรดสังเกตว่าในกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ๆ มักจะประสบปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือของสมาชิก

โครงสร้างที่สามารถปรับเปลี่ยนได้

ประยงค์ สายประเสริฐ (2546: 73) ได้กำหนดบทบาทของสมาชิกไว้ว่า จะต้องสอดคล้องหรือเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และการเลือกทำกิจกรรมของสมาชิก เพราะสิ่งนี้จะสามารถสร้างความเชื่อถือและความเชื่อมั่นร่วมกัน และที่สำคัญยิ่งกว่านั้น การสนับสนุนร่วมกันเป็นเครื่องกำหนดสถานการณ์ สิ่งดังกล่าวนี้จะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ โดยให้โครงสร้างของกลุ่มสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ แต่ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน และทำให้สมาชิกมีความเข้าใจภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว สมาชิกจะมีบทบาทและสถานภาพใหม่ และช่วยพัฒนากลุ่มให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างของกลุ่มที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ ย่อมขึ้นอยู่กับความต้องการ ดังนั้น ความร่วมมือที่เพิ่มขึ้น (augmenting cooperation) และการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่ม

การระดมทรัพยากรการเงิน

ประยงค์ สายประเสริฐ (2546: 74) ได้แบ่งการระดมทรัพยากรการเงินเป็น 4 ประการ ดังนี้

1. การตรวจสอบส่วนผสมของทุนจากงบดุล พิจารณาได้ดังนี้
 - 1.1 สัดส่วนของทุนต่อหนี้สินหมุนเวียน รวมทั้งเงินสดในมือ สินเชื่อ บัญชีค้างรับและค้างจ่าย หนี้สิน บัญชีค้างรับและค้างจ่าย หนี้สินหมุนเวียนและประจำ
 - 1.2 สัดส่วนของทุนต่อสินทรัพย์ถาวร
 - 1.3 สัดส่วนของเงินทุนสำรองตามกฎหมาย
2. วางแผนเพื่อหาวิธีเพิ่มทุน ดังนี้
 - 2.1 รับสมาชิกเพิ่ม
 - 2.2 สมาชิกถือหุ้นเพิ่ม จะได้รับผลประโยชน์มากขึ้น
3. วางแผนการเงิน ดังนี้
 - 3.1 การคาดหมายผลกำไร
 - 3.2 การจัดสรรกำไรสำหรับเป็นเงินทุน
 - 3.3 การระดมทรัพยากรที่เปลี่ยนเป็นตัวเงินได้ง่าย
4. ปัญหาในการจัดสรรกำไรสำหรับเป็นเงินทุน ดังนี้
 - 4.1 ปัญหาในการจัดสรรกำไรเป็นสัดส่วนโดยมองให้ลึก หรือไกลไปข้างหน้า
 - 4.2 ประโยชน์รายบุคคล และประโยชน์ขององค์การ

การเตรียมการเพื่อจัดทำแผนของสหกรณ์

ประยงค์ สายประเสริฐ (2546: 76) ได้กล่าวถึงการเตรียมการเพื่อจัดทำแผนของสหกรณ์ 8 ประการดังนี้

1. จัดทำแผนจากข้อมูลที่รวบรวมไว้จากสมาชิก
2. ศึกษาวัตถุประสงค์ คณะกรรมการและฝ่ายจัดการมีความเข้าใจในแนวเดียวกันหรือไม่?
3. กำหนดทางเลือกเพื่อนำไปปฏิบัติ กำหนดเป้าหมายระยะสั้น ระยะยาว จัดทำงบประมาณของ แต่ละแผนก/แต่ละกิจกรรม

4. กำหนดนโยบายโดยเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
5. จัดทีมงานของเกษตรกร
6. กำหนดนโยบายด้านบุคลากร
7. จัดทำแผนปฏิบัติงานสำหรับระยะเวลา 6 เดือนข้างหน้า เช่น จะให้ใครทำอะไร? ทำที่ไหน? ทำเมื่อใด? และมีค่าใช้จ่ายเท่าใด?
8. ตรวจสอบทุนดำเนินงานที่จำเป็นต้องใช้สำหรับแต่ละกิจกรรม และสำหรับสหกรณ์ในปีนั้น ๆ

วิธีการวางแผนและดำเนินงานของสหกรณ์

ประยงค์ สายประเสริฐ (2546: 106) ได้กล่าวถึงวิธีการวางแผนและดำเนินงานของสหกรณ์ไว้ 3 วิธี ดังนี้

1. เข้าใจลักษณะขององค์กร หลักการพื้นฐานของการทำงานต้องมีความเข้าใจในลักษณะขององค์กร และสามารถปฏิบัติงานขององค์กรให้อยู่รอดและเจริญเติบโต
ลักษณะขององค์กรรูปแบบสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์เป็นการให้บริการต่าง ๆ ให้แก่สมาชิก เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิก โดยปฏิบัติงานให้เกิดผลกำไรหรือส่วนเกิน
2. ลักษณะงานหรือระบบการดำเนินงาน เงิน การจัดหาวัตถุดิบ การแปรรูป
3. ความต้องการของระบบการบริหาร และจัดการสิ่งต่างๆ ให้ภายใต้ระบบการบริหาร เช่น บุคลากร การวางแผนการเงิน การควบคุม การบำรุงรักษา ฯลฯ

การควบคุมการดำเนินงาน

ชนงกรณ์ กุศลบุตร (2546: 186) สรุปไว้ว่า การควบคุมการดำเนินงาน หรือ การควบคุมองค์กร หมายถึง ระบบการติดตามและตรวจสอบเพื่อให้การปฏิบัติงานและผลที่ได้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ การควบคุมเกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนเริ่มปฏิบัติการ ระหว่างปฏิบัติการและเมื่อการปฏิบัติการสิ้นสุดลงแล้ว ความมุ่งหมายประการสำคัญจากผลของการควบคุม นอกเหนือไปจากการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน ได้แก่ การปรับปรุงและพัฒนาจุดต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม นอกจากนี้แล้ว การควบคุมยังมีการพัฒนาระบบและวิธีการจากแนวคิดเดิมที่เป็นการควบคุมตามระบบการบริหารงาน (bureaucratic control) ได้แก่ การใช้นโยบาย ระบบอำนาจหน้าที่

ระบบรายงานผลและเครื่องมืออื่น ๆ ที่เกิดขึ้นตามข้อบังคับขององค์การมาสู่การควบคุมแบบกระจายอำนาจ (decentralized control) ซึ่งควบคุมด้วยธรรมเนียมปฏิบัติหรือวัฒนธรรมองค์การ (organizational culture) ซึ่งพอจะสรุปเชิงเปรียบเทียบระหว่างการควบคุมของทั้งสองแบบได้ ดังนี้

การควบคุมตามระบบ Bureaucratic

- ใช้ระเบียบข้อบังคับอย่างเป็นทางการ
- ใช้อำนาจหน้าที่ และตำแหน่งอย่างเป็นทางการ
- ใช้ระบบงาน การประเมินผล มาตรฐานการปฏิบัติงานปัจจัยจูงใจภายนอก และอื่น ๆ

การควบคุมแบบกระจายอำนาจ Decentralized Control

- ใช้ระบบควบคุมตนเอง หรือโดยธรรมเนียม
- ใช้ความยืดหยุ่น และความชำนาญงานและลักษณะที่ไม่เป็นทางการ
- ใช้วิธีการอ้างอิงกับเป้าหมายและความสำเร็จขององค์การ หรือของกลุ่ม

กระบวนการควบคุม

ชนงกรณ์ กุณฺทลบุตร (2546: 109) แบ่งกระบวนการควบคุมไว้ 6 ประการดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมิน
2. กำหนดมาตรฐานของความสำเร็จ
3. การกำหนดเครื่องมือที่จะใช้ประเมิน
4. ทำการประเมิน
5. ทำการเปรียบเทียบผลการประเมิน
6. สรุปผลและนำผลการประเมินไปใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนา

แนวคิดการส่งเสริมงานสหกรณ์

โอภาวดี เข็มทอง (2549: 31) ได้กล่าวถึงแนวคิดการส่งเสริมงานสหกรณ์ และการส่งเสริมเผยแพร่งานสหกรณ์ ดังต่อไปนี้

คำว่า ส่งเสริมสหกรณ์ ในความหมายปฏิบัติคงต้องรวมถึง การควบคุม พร้อมกันไปด้วย ส่งเสริม เป็นกริยาช่วยผลักดันไปข้างหน้า แต่วัตถุประสงค์ผลักดันไปข้างหน้าอาจไม่อยู่บนเส้นทางที่ผู้ส่งเสริมต้องการก็ได้ นัยหนึ่งคือ ไม่เป็นไปตามนโยบายนั่นเอง การส่งเสริมสหกรณ์จึงมีความหมายถึง การส่งเสริม และการควบคุมพร้อมกันไปด้วยนั่นเอง ประเด็นที่ว่ารัฐบาลควรเข้ามา

ส่งเสริมงานสหกรณ์มากขึ้นเพียงใดนั้น เป็นเรื่องที่ได้มีการอภิปรายโต้เถียงกันมานานเต็มที และในปัจจุบันเราทั้งหลายก็ยังไม่อาจหาข้อสรุปได้

ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของรัฐบาลต่อการส่งเสริมสหกรณ์แยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ

1. การกำหนดให้สหกรณ์ยึดหลักการช่วยตนเองด้วยความสมัครใจ (Voluntary Self-Help) การยึดหลักข้อนี้หมายความว่า รัฐบาลไม่จำเป็นต้องมีกรมส่งเสริมสหกรณ์อีกต่อไป หรือถ้ามีให้ทำหน้าที่เป็นเพียงนายทะเบียนสหกรณ์ และดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย และระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับสหกรณ์เท่านั้น ไม่ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดการภายในสหกรณ์ ถือว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสหกรณ์ เป็นเรื่องของสหกรณ์คนนอกวงการไม่เกี่ยวข้อง

2. การเพิ่มมาตรการส่งเสริมสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพ ความเห็นข้อนี้แตกต่างจากข้อแรกกล่าวได้ว่าสหกรณ์ยังไม่มีความสามารถที่จะบริหารด้วยตนเองได้ ประชาชนยังไม่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินธุรกิจแบบสหกรณ์ เจ้าหน้าที่รัฐบาลจึงต้องเข้าไปดูแลสหกรณ์อย่างใกล้ชิด ความเห็นดังกล่าวจะมุ่งเน้นไปที่สหกรณ์ในชนบทเป็นสำคัญ และส่วนมากสหกรณ์ที่ทำการควบคุมดูแลจะเป็นสหกรณ์ภาคการเกษตร ส่วนสหกรณ์ในเมือง เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ ร้านสหกรณ์ หรือสหกรณ์บริการ เจ้าหน้าที่สหกรณ์มักไม่สนใจเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการภายใน เนื่องจากสหกรณ์ในเมืองส่วนใหญ่มีความสามารถในการบริหารงานอยู่มากแล้ว

ความจริงถ้าเราพิจารณาสหกรณ์ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการพัฒนาชุมชน การเข้าควบคุมองค์การสหกรณ์มากเกินไป อาจมีส่วนทำลายขบวนการสหกรณ์โดยทางอ้อม เพราะความรู้สึกร่วมกันของชุมชนเพื่อให้เกิดพลังงานในการพัฒนาองค์การสหกรณ์อาจจะเกิดขึ้นได้ยาก สิ่งที่น่ากลัวที่สุดที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับขบวนการสหกรณ์ตามแนวคิดการพัฒนาชุมชน คือการพึ่งตนเอง (self-reliance) และทำให้เกิดประชาธิปไตยจากส่วนล่าง (grass roots democracy) การพัฒนาของสหกรณ์ควรเกิดขึ้นตามความพร้อมของประชาชนในพื้นที่ อยู่ที่นั่นบ้างอยู่ที่นั่นบ้างเป็นหย่อมๆ การพัฒนาสหกรณ์ไม่ควรเกิดจากการวางแผน กำหนดว่าจะให้มีสหกรณ์จำนวนเท่านั้นเท่านี้ เพราะจะทำให้สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ที่ไม่มีความพร้อม โดยเฉพาะความพร้อมในส่วนของประชาชนที่เป็นสมาชิก การปล่อยให้ขบวนการสหกรณ์เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ โดยรัฐบาลเป็นเพียงพี่เลี้ยงเท่านั้น น่าจะเป็นเรื่องที่ถูกต้อง ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นความล้มเหลวของสหกรณ์จะเกิดจากตัวประชาชนผู้ร่วมเป็นสมาชิกอย่างแท้จริง

ถ้าพิจารณาว่าสหกรณ์เป็นองค์การธุรกิจประเภทหนึ่ง ถ้ารัฐบาลเลือกที่จะเข้าแทรกแซงการบริหารงานสหกรณ์ของประชาชนโดยตรง และมีผลทำให้ธุรกิจสหกรณ์ก้าวหน้าไป

อย่างรวดเร็ว ก็จะมีเหตุผลเหมือนกัน แต่ถ้าการเข้ามาทำก้า่างานของสหกรณ์ของรัฐบาลทำให้งานของสหกรณ์ดำเนินไปอย่างเชื่องช้าไม่ทันการ รัฐบาลจะต้องรับผิดชอบ เพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ข้าราชการของรัฐส่วนใหญ่ มิได้มีทักษะในการบริหารธุรกิจแม้แต่น้อย จึงไม่สามารถให้คำปรึกษาที่ถูกต้องได้ สิ่งที่เขาหน้าที่ส่งเสริมของรัฐได้กระทำกับสหกรณ์ในปัจจุบันเน้นที่การควบคุมดูแลสหกรณ์ โดยเฉพาะสหกรณ์ในภาคการเกษตร ให้ถือประพฤติปฏิบัติตามแนวนโยบายทางเศรษฐกิจของภาครัฐ เท่านั้น

ในสถานการณ์ที่รัฐบาลมีความคิดว่า สหกรณ์ยังไม่พร้อมในการปกครองตนเอง และต้องการชี้แนะและควบคุมอย่างเข้มงวด มีข้อสงสัยว่าทำไมรัฐบาลไม่เข้ามาดำเนินการสหกรณ์เสียเองโดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องเสียเวลาไปกับการประชุมตามประเพณีจำนวนหลายครั้งในรอบ 1 ปี หรือการประชุมคณะกรรมการ ต่าง ๆ ของสหกรณ์ มีการควบคุมใช้ระเบียบแบบแผนของสหกรณ์แต่เพียงในนาม เพราะในข้อเท็จจริงทำหน้าที่เป็นสหกรณ์แต่เพียงในนาม (Nominee Cooperative) ซึ่งมีแต่สมาชิกสหกรณ์ที่ไม่สนใจความเป็นสหกรณ์ มีแต่สมาชิกที่แบมือขอทุกอย่างที่ขวางหน้า เมื่อได้สิ่งที่ต้องการแล้ว เช่น เงินกู้ ที่ดิน และบริการต่าง ๆ ก็ไม่จำเป็นต้องสนใจสหกรณ์อีก พัฒนาการของสหกรณ์ดังกล่าวนี้เป็นการสร้างความสูญเสียให้แก่วงการสหกรณ์อย่างยิ่ง ทำให้คนภายนอกมองเห็นว่าสหกรณ์เป็นเรื่องไร้สาระไร้แก่นสาร ไม่มีประโยชน์ต่อการยกระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชน

อย่างไรก็ตาม ถ้าให้กลไกของรัฐบาลดำเนินการสหกรณ์เสียเอง ก็อาจเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะต้องใช้เงินทุนจำนวนมากและทั้งไม่ได้เป็นหลักประกันว่าเป้าหมายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจะบรรลุผลได้อย่างไร เมื่อเป็นเช่นนี้รัฐบาลที่ฉลาดก็ควรปล่อยให้ประชาชนพัฒนาด้วยตนเองรัฐบาลให้การสนับสนุนแต่ไม่เข้าไปก้า่างายในกิจการสหกรณ์เด็ดขาด ความพร้อมและความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมกันอาจจะไม่มีผลในระยะแรกเพราะขาดประสบการณ์ ในกรณีนี้กรมส่งเสริมสหกรณ์ควรให้ข้อมูลที่ต้องการแก่ประชาชน ให้การอบรมเพื่อให้ประชาชนดำเนินการได้ด้วยตนเอง มากกว่าที่จะใช้ระบบราชการมาควบคุมการดำเนินงานหรือมุ่งจัดระเบียบการจัดการสหกรณ์มากเกินไป

การส่งเสริมสหกรณ์ของราชการไทย

การส่งเสริมสหกรณ์ของราชการไทย อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมส่งเสริมสหกรณ์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภาระหน้าที่ของกรมส่งเสริมสหกรณ์คือ ส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์ ควบคุมดูแล ให้คำแนะนำส่งเสริมอาชีพ เผยแพร่อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์

ให้การศึกษาและฝึกอบรม ตลอดจนให้บริการสาธารณสุขประโยชน์ โดยมีจุดมุ่งหมายให้สมาชิกและประชาชนทั่วไป มีการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี สามารถแก้ปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ ได้ ตามหลักและวิธีการสหกรณ์ ส่งเสริมให้สหกรณ์สามารถช่วยตนเองทางเศรษฐกิจ และปัญหาทางสังคมของประชาชนได้อย่างแท้จริง บนหลักพื้นฐานแห่งการพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันปกครองตนเองอย่างอิสระ พ้นจากการแทรกแซงจากอิทธิพลภายนอกอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม ราชการไทยถือว่า แม้โดยหลักการที่แท้จริง สหกรณ์คือองค์กรอิสระที่เป็นของสมาชิกดำเนินการโดยสมาชิก และเพื่อสมาชิก หน่วยราชการเป็นเพียงผู้รับผิดชอบเท่านั้น แต่ขบวนการสหกรณ์ไทยยังจำเป็นต้องอยู่ในระบบการช่วยเหลือจากรัฐ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะเกษตรกรยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง อุดมการณ์สหกรณ์ หลักการสหกรณ์ และวิธีการสหกรณ์น้อยมาก รัฐจึงจำเป็นต้องให้การช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่สหกรณ์ การให้ความช่วยเหลือหรือที่เรียกกันว่าส่งเสริมสหกรณ์นั้น เป็นหน้าที่โดยตรงของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ซึ่งตามนโยบายของกรมส่งเสริมในปัจจุบัน ได้ระบุชัดเจนว่า กรมส่งเสริมสหกรณ์จะทำในลักษณะสนับสนุน จะไม่เข้าไปแทรกแซงการดำเนินงานของสหกรณ์เพราะตระหนักดีว่า การเข้าไปแทรกแซงนั้นทำให้สมาชิกขาดความรู้สึกการเป็นเจ้าของและขาดการสำนึกทางธุรกิจ

การส่งเสริมสหกรณ์ด้วยวิธีการศึกษาอบรม

คุณค่าในด้านการศึกษาอบรมของสหกรณ์นั้นได้ปรากฏอย่างชัดเจนในทุกๆ ประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่ทรัพยากรทางด้านบุคคลและวัตถุดิบไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ โดยที่ประเทศดังกล่าวพยายามที่จะใช้องค์การสหกรณ์ เป็นเครื่องประกอบในการสอนการเรียนแยกออกต่างหากในการศึกษาอบรมทางสหกรณ์ ผู้ที่ทำงานในการพัฒนาสังคมหรือพัฒนาชนบท และผู้ที่ไม่เคยสนใจในประโยชน์ทางธุรกิจที่เกิดจากสหกรณ์ จึงรับรู้แต่เพียงคุณค่าทางการศึกษา ที่ได้รับความนิยมกันอยู่ในขณะนี้ ตลอดจนการพัฒนาด้านสังคมและการฝึกอบรมประชาชนเท่านั้น

ดร. ยี โฟเก้ (Dr. G. Fauquet) ผู้เชี่ยวชาญด้านสหกรณ์ ผู้หนึ่งได้กล่าวไว้ว่าความมุ่งหมายขั้นแรกของสถาบันสหกรณ์ส่งเสริมหรือสนับสนุนฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิก แต่โดยวิธีการที่สหกรณ์นำมาใช้ปรับปรุงคุณสมบัติของสมาชิก อำนวยให้สหกรณ์บรรลุถึงวัตถุประสงค์อันสูงส่งตามที่ต้องการได้ เป้าหมายอีกอย่างหนึ่งคือการทำให้คนที่มีควมรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและหมู่คณะ อันเป็นผลให้ทั้งต่อตนเองและสังคมของตนเจริญก้าวหน้าไปได้โดยสมบูรณ์

วิถีทางของสหกรณ์ดังกล่าว ได้รับการเลื่อมใสจากนักศึกษาของกลุ่มชนบางกลุ่มที่ ยังไม่มีโอกาสได้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ การศึกษาที่จะให้แก่ชุมชนดังกล่าวจึงต้องรีบดำเนินการ

โดยทันทีและอย่างถูกต้องแน่นอนด้วย โดยเฉพาะควรเป็นการศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจในชีวิตประจำวันของพวกเขา รวมทั้งการฝึกปฏิบัติงานที่มีความหมายอย่างแท้จริงต่อพวกเขาด้วย ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกลุ่ม การตัดสินใจโดยใช้เสียงข้างมาก การมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้กับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ การปฏิบัติตามกฎและระเบียบข้อบังคับที่ได้รับการอนุมัติโดยกลุ่ม ตลอดจนการบริหารให้เกิดระเบียบวินัยเพื่อความผาสุกของหมู่คณะเหล่านี้ นั้นคงไม่สามารถที่จะจัดสอนหรือให้การศึกษาได้อย่างกะทันหัน หรืออย่างย่อๆ เพราะจะต้องกลายเป็นประสบการณ์ของกลุ่มหรือหมู่คณะในคราวเดียวกันด้วย สำหรับในหมู่ชนส่วนใหญ่แล้วกิจการของสหกรณ์ที่ดำเนินธุรกิจ อันเป็นความต้องการของชีวิตประจำวันในการทำมาหากินของสมาชิกนั้น จะเป็นพาหนะอันวิเศษสุดที่จะนำเอาแนวคิดดังกล่าวข้างต้นไปให้ได้อย่างดีที่สุด

ตัวอย่างของแนวทางกับเจ้าหน้าที่ของการศึกษาอบรม โดยทั่ว ๆ ไป ที่สหกรณ์ควรพิจารณานำไปใช้ประกอบมีดังต่อไปนี้

1. ในเรื่องการประชุมของสมาชิกสหกรณ์ วิธีการประชุมแบบประชาธิปไตย กฎข้อบังคับในการประชุม การมอบอำนาจหน้าที่ การตัดสินใจตกลงใจ ความรับผิดชอบในการเลือกผู้แทนกลุ่ม เช่น คณะกรรมการ กลุ่มที่ทำงาน เป็นต้น
2. ในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายหรือข้อบัญญัติ การมีอำนาจตามกฎหมาย การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ การรายงานผู้มีอำนาจตามระดับชั้น การเรียกหุ้นหรือการถือหุ้น ความรับผิดชอบทางกฎหมาย
3. ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเงิน การหาทุนและการเพิ่มทุน การเข้าใจด้านข้อความด้านการเงิน การจัดสรรกำไรหรือรายได้ส่วนเกิน ความหมายของค่าหรือประโยชน์ที่ใช้เกี่ยวกับการเงิน ความต้องการต่าง ๆ ของการตรวจบัญชี
4. ในเรื่องของสหกรณ์การขาย การผลิต ผลผลิตที่มีคุณภาพสูง การจ่ายตามชนิดของสินค้า ทุนการขายและการผลิต การผลิตตามฤดูกาล การผลิตโดยคาดความต้องการของตลาดล่วงหน้า
5. ในเรื่องของสหกรณ์ร้านค้า การศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนการผลิต และคุณภาพของสินค้า ผลดีผลเสียของการซื้อเชื่อ และการซื้อด้วยเงินสด
6. ในเรื่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ การใช้เงินอย่างฉลาด นิสัยในการประหยัดคอกเบี้ยเงินกู้
7. ในเรื่องโดยทั่ว ๆ ไป นิสัยในการอ่านการเรียน การมีทัศนคติต่อสังคม การอดทนอดกลั้นต่อการเป็นไปในกลุ่ม เป็นความจริงที่ว่าสหกรณ์เองนั้น ไม่สามารถที่จะให้การศึกษาอบรมในวิชาสาขาต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้ครบถ้วน แต่จากการพิจารณาแนวทางของ

หน้าที่การให้การศึกษาอบรมในสาขาต่าง ๆ จะเห็นว่าสหกรณ์สามารถก่อให้เกิดพลังในการศึกษาได้อย่างมหาศาล ซึ่งเป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรหาช่องทางนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ให้เต็มที่เท่าที่จะเต็มได้

หลักและวิธีดำเนินงานส่งเสริมและเผยแพร่การสหกรณ์

1. ทำการศึกษาให้รู้และเข้าใจถึงลักษณะกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เพื่อนำหลักและวิธีการของสหกรณ์กำเนิดขึ้นมาจากสภาพของชีวิตและความเป็นอยู่อย่างแท้จริงของบุคคล แนวคิดพื้นฐานของสหกรณ์จึงเหมือนกันทุกแห่ง แต่การนำเอาวิธีการสหกรณ์ไปใช้นั้น ย่อมแตกต่างกันไปตามท้องที่หรือสภาพพื้นที่ เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมจึงต้องศึกษาสิ่งเหล่านี้โดยละเอียดจากการสัมภาษณ์ และสอบถามบุคคลเจ้าของท้องถิ่นเหล่านั้นเป็นรายตัว โดยเฉพาะเกี่ยวกับอุปนิสัยใจคอตลอดจนความต้องการอันแท้จริงของบุคคลเหล่านั้นด้วย

2. จัดประชาชนให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือมีส่วนร่วมกระทำการ ในสิ่งที่ส่งเสริมสวัสดิภาพของประชาชนเองตั้งแต่เริ่มแรกสำหรับข้อนี้ เป็น “การเรียนรู้ด้วยการกระทำ” คือวิธีการเรียนรู้จากการลงมือทำการในเรื่องนั้นด้วยตนเอง ในการศึกษาเพื่อส่งเสริมสหกรณ์นั้นประชาชนจำเป็นต้องร่วมกันปฏิบัติในเรื่องของการเตรียมการ การวางแผน การดำเนินงาน และอื่น ๆ ตั้งแต่เริ่มแรกด้วยตนเองทั้งสิ้น

3. พัฒนาสหกรณ์ตามลำดับขั้น โดยปรับปรุงแผนงานเป็นระยะ ๆ ไป เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ควรจำไว้ว่า การจะกระทำการสิ่งใดก็ตาม ควรจะต้องเริ่มจากสิ่งที่ยากเสียก่อน แล้วจึงค่อยให้การกระทำดังกล่าวพัฒนาหรือก้าวหน้าเป็นขั้น ๆ ไป ในการจัดสหกรณ์ก็เช่นเดียวกัน ควรส่งเสริมให้มีสหกรณ์ระดับท้องถิ่นธรรมดาอันสามารถดำเนินธุรกิจง่าย ๆ ขึ้นเสียก่อน เช่น สหกรณ์ผู้เลี้ยงและค้าสุกร โดยปราศจากการรองรับของสหกรณ์ท้องถิ่นอย่างเพียงพอและมีการดำเนินงานที่ยู่ยากลำบากซับซ้อนเหล่านี้ เป็นต้น ควรจะปล่อยให้สหกรณ์ขนาดเล็กค่อย ๆ พัฒนา และขยายขยายตัวเองให้ใหญ่ขึ้นจากผลของการให้การศึกษาอบรมสมาชิกภายในสหกรณ์เอง สหกรณ์นั้นยอมเจริญก้าวหน้าและยืนยงคงทนกว่าการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสหกรณ์โดยอำนาจหรืออิทธิพลต่าง ๆ ที่มาจากวงภายนอกของสหกรณ์ สหกรณ์ที่ใหญ่และมีการดำเนินการที่สลับซับซ้อนเกินไปตั้งแต่เริ่มแรก อันทำให้บุคคลในท้องถิ่นผู้เป็นสมาชิกไม่สามารถเข้าใจและควบคุมได้ ย่อมไม่อำนวยประโยชน์เต็มที่ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม

4. การจัดสหกรณ์ต้องมีวัตถุประสงค์พื้นฐานตรงกับความสนใจและความต้องการของประชาชน การเริ่มต้นของการจัดสหกรณ์ ณ ที่แห่งใดก็ตามควรจะดำเนินการให้เป็นไป

ตามวัตถุประสงค์และความต้องการของประชาชนในท้องที่แห่งนั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ไม่ใช่จัดตั้งขึ้นตามแต่ใจชอบของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเอง หรือตามความคิดเห็นส่วนตัวของผู้มีอำนาจแห่งรัฐแต่เพียงอย่างเดียว หลักที่ควรจำไว้ให้ดีก็คือสิ่งใดที่ประชาชนมีความต้องการหรือจำเป็นมากที่สุดต้องรีบจัดสิ่งนั้นไว้ก่อนสิ่งอื่น ๆ

ยกตัวอย่างเช่น หลังจากที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเผยแพร่สหกรณ์ได้เข้าไปดำเนินการสำรวจเพื่อจัดตั้งสหกรณ์ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ปรากฏผลของการสำรวจโดยทั่วไปว่า หมู่บ้านแห่งนี้มีความเหมาะสมที่จะตั้งสหกรณ์การเกษตรขึ้นอย่างมาก แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ในขณะนั้นได้ประสบกับความเดือดร้อนในที่ดินทำกินเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากขาดแคลนทั้งน้ำกินและน้ำใช้ในการเพาะปลูก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจึงควรรอจัดตั้งสหกรณ์ไว้ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง ควรรีบไปช่วยจัดสร้างชลประทานขนาดเล็กของหมู่บ้านให้สำเร็จเสียก่อน แล้วจึงค่อยกลับไปตั้งสหกรณ์การเกษตรภายหลัง อันจะเป็นผลดีต่อทุก ๆ ฝ่ายด้วย

5. ควรดำเนินการตามหลักและวิถีทางประชาธิปไตย แต่เริ่มแรกเจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรจัดให้มีการตัดสินใจในการจัดตั้งสหกรณ์ ด้วยวิธีที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด โดยการขอเสียงความเห็นชอบข้างมากแต่ไม่ใช่ไปถามความเห็นกับประชาชน เพียง 4-5 คน เท่านั้น มาเป็นเครื่องตัดสินใจเพราะไม่ใช่วิธีการแบบประชาธิปไตย

6. แผนงานและโครงการของสหกรณ์ควรยืดหยุ่นได้ ถึงแม้ว่าสหกรณ์ทั่วประเทศทั่วโลกจะมีหลักการเดียวกันก็ตาม แต่แนวความคิดและวิธีการดำเนินงานนั้นไม่จำเป็นต้องเหมือนกันหรือตรงกันเสียทุกอย่าง อาจจะต้องยืดหยุ่นได้บ้างตามพื้นที่ภูมิประเทศและเหตุการณ์ของแต่ละท้องถิ่น สิ่งที่ดีสำหรับท้องถิ่นหนึ่งอาจไม่เหมาะสมกับอีกท้องถิ่นหนึ่งก็เป็นได้ หรือสหกรณ์แบบหนึ่งอาจประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในประเทศหนึ่งแต่อาจล้มเหลวในประเทศหนึ่งก็ได้

7. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ควรปฏิบัติให้เข้ากับจารีตประเพณี วัฒนธรรม ท้องถิ่นและประชาชน การให้การศึกษาอบรมในการจัดตั้งสหกรณ์ในหมู่บ้านประชาชนนั้น จะต้องไม่ขัดต่อการทำลายจารีตประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น โดยเด็ดขาด ตรงกับข้ามเจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ จะต้องหากุศโลบายใช้จารีตประเพณีหรือวัฒนธรรมให้เป็นผลดีต่องานส่งเสริมเผยแพร่ของตนต่อไป

ยกตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ จะต้องรู้ว่าหมู่บ้านหรือพื้นที่ที่จะพบสมภารเจ้าอาวาสของวัดทั้งหลาย กับกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้นำของหมู่บ้านเป็นธรรมดาอันเป็นประเพณีมาร่วมกับท่านเจ้าอาวาสหรือกำนันผู้ใหญ่บ้านด้วย ก็จะทำให้ประชาชนเกิดศรัทธาเชื่อฟังและให้ความร่วมมือร่วมใจแก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากขึ้นเพราะประชาชนมีความนับถือต่อท่านสมภารเจ้าอาวาสและต่อกำนันผู้ใหญ่บ้านอยู่แล้ว ทำให้การจัดตั้งสหกรณ์สำเร็จด้วยดีทุกประการ

เผยแพร่เป็นจำนวนเป็นล้านๆฉบับ ที่กล่าวมานี้ ได้รับความนิยมนำมาจากสมาชิก ตลอดจนแม่บ้าน ตลอดจนลูกของสมาชิกทุกครอบครัวเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามประเทศไทยหนึ่ง ๆ ที่ไม่มีประเพณีติดกันสตรีที่เป็นแม่บ้านของสมาชิกเข้าไปเกี่ยวข้องกับธุรกิจของสังคมนอกบ้านแล้ว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ควรต้องนำเอาครอบครัวของสมาชิกทั้งบุตรและภรรยาไว้ใน โครงการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมสหกรณ์ด้วย ทั้งนี้เพราะสหกรณ์ได้ให้การบริการแก่ครอบครัวของสมาชิกด้วยเช่นกัน

12. การดำเนินการส่งเสริมให้ครอบครัวถึงความจำเป็น และความต้องการของประชาชน ในการส่งเสริม โดยการศึกษาอบรมทางสหกรณ์นั้นควรจัดให้ถึงสหกรณ์ทุกรูปแบบทุกประเภทที่เหมาะสมแก่ความต้องการและความจำเป็นต่อการจัดปัญหาชีวิตประจำวันของประชาชน โดยไม่เจาะจงส่งเสริมแต่เฉพาะสหกรณ์ประเภทใดประเภทหนึ่ง ทั้งนี้ควรเริ่มต้นด้วยรูปแบบของสหกรณ์ที่มีการดำเนินการง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนเสียก่อนแล้วจึงค่อยพัฒนาและขยายให้กว้างขวางให้มากขึ้นตามความเหมาะสมในภายหลัง

13. จัดให้มีการวัดหรือประเมินผลการดำเนินงานติดต่อกัน โดยสม่ำเสมอ ไม่เพียงแต่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่ต้องวัดผลความก้าวหน้าของกิจการที่ดำเนินอยู่ฝ่ายเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ควรได้สนับสนุนและกระตุ้นให้ประชาชนผู้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ ได้ช่วยกันประเมินผลงานดังกล่าวด้วยว่า ได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้แค่ไหนเพียงไร

14. การปฏิบัติงานร่วมกับประชาชนทุกระดับชั้น โดยหลีกเลี่ยงการก่อศัตรูกับบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด โดยไม่จำเป็น ตามหลักการส่งเสริมการสหกรณ์นั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ต้องพยายามเข้าถึงประชาชนผู้สนใจทุกระดับชั้นให้ได้ อย่างไรก็ตามอาจมีประชาชนบางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยในวิธีการสหกรณ์อยู่บ้าง ซึ่งก็ไม่ควรทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯเสียใจ บุคคลในกลุ่มที่มีความเห็นขัดแย้งต่องานสหกรณ์ มักจะเป็นกลุ่มที่มีอาชีพขัดต่อการดำเนินงานสหกรณ์ ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในขั้นต้น ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ สามารถชักจูงให้บุคคลเหล่านั้นในอนาคต

15. การปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนเศรษฐกิจของรัฐบาลอย่างเหมาะสม รัฐบาลบางประเทศไม่มีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมสหกรณ์เหมือนกับประเทศอื่น ๆ แต่มีส่วนน้อย รัฐบาลประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่เห็นคุณค่าในการนำวิธีการสหกรณ์ไปใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจในประเทศของตนอย่างได้ผล จึงบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างชัดเจน ในกรณีเช่นนี้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจึงควรวางแผนงานให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนพัฒนาของประเทศด้วยอย่าให้เกิดการขัดแย้งกันขึ้น

16. การพัฒนาชุมชนควบคู่กับงานส่งเสริมสหกรณ์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ นั้นไม่ควรทำงานเพียงลำพังโดดเดี่ยว แต่ควรรวบรวมประชาชนในท้องถิ่นเป็นกลุ่มงานขึ้นเป็นพวก ๆ ไป เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มประมง กลุ่มป่าไม้ หรือกลุ่มศึกษาผู้ใหญ่ ฯลฯ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มักจะ

รวบรวมนักไว้ในโครงการพัฒนาชุมชนของท้องถิ่นนั้น ถ้าหากจัดโครงการส่งเสริมสหกรณ์ร่วมไปกับโครงการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นให้เป็นโครงการเดียวกัน ได้ก็จะเป็นผลดีและเกิดประโยชน์ในด้านการให้การศึกษอบรมเป็นอย่างมาก เพราะประชาชนผู้ได้รับการส่งเสริมทั้งสองทางนี้ก็คือประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนเดียวกัน

17. การสร้างจิตสำนึกประชาชนให้ตระหนัก ให้รู้ถึงความจำเป็นและความต้องการของตน งานส่งเสริมสหกรณ์ที่สมบูรณ์คือ การศึกษอบรมให้ประชาชนได้เรียนรู้และทราบถึงบริการต่าง ๆ ที่ตนต้องการ และสิ่งอันเป็นความจำเป็นต่อชีวิตของตน ฉะนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมต้องอบรมประชาชนให้สามารถรู้ซึ่งถึงสิ่งจำเป็นที่ตนมีความต้องการอันจะนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมท้องถิ่นนั้น

การส่งเสริมเผยแพร่งานสหกรณ์

ความมุ่งหมายในการส่งเสริมสหกรณ์และเผยแพร่การสหกรณ์ เพื่อให้รู้เรื่องสหกรณ์เพราะเรื่องของสหกรณ์จำเป็นต้องเข้าใจหลายเรื่อง เช่น สหกรณ์คืออะไร ใครเป็นเจ้าของสหกรณ์ สหกรณ์ดำเนินการอย่างไร สหกรณ์มีกิจการหรือที่ประเภท สหกรณ์มีประโยชน์อย่างไร เป็นต้น เมื่อเข้าใจสหกรณ์ดีแล้ว ผู้ที่สนใจสมัครเป็นสมาชิกหรือถ้ายังไม่มียุทธศาสตร์จะร่วมกันดำเนินการจัดตั้งสหกรณ์ตามวัตถุประสงค์ต่อไป

ประเภทการส่งเสริมสหกรณ์

ใช้วิธีการส่งเสริมเผยแพร่โดยทั่วไป แต่จะเน้นหนักไปตามลักษณะของผู้ที่จะรับการส่งเสริมเผยแพร่ เป็นต้นว่า ผู้ที่ยังไม่เคยเป็นสมาชิก ในการส่งเสริมเผยแพร่จะต้องรู้ทราบถึงพื้นฐานโดยทั่วไปของสหกรณ์ก่อน เมื่อเข้าเป็นสมาชิกแล้วจึงชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติม โดยปกติใช้วิธีการส่งเสริมเผยแพร่ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. การติดต่อเป็นรายบุคคล เช่น การสนทนาติดต่อทางจดหมายหรือโทรศัพท์ การติดต่อแบบนี้สำหรับผู้ที่สนใจจะทราบรายละเอียด หรือต้องการทราบรายละเอียดเพิ่มเติม การติดต่อแบบนี้ผู้ให้การติดต่อได้รับประโยชน์เพราะได้ทราบข้อความที่ต้องการทราบได้ตรงกับความต้องการและเป็นการประหยัดเวลาที่จะต้องค้นหาทางอื่น

2. ติดต่อเป็นกลุ่ม การติดต่อเป็นกลุ่มนี้เป็นการประหยัดเวลาของผู้ให้การติดต่อได้มาก ส่วนมากส่งเสริมเผยแพร่จึงนิยมทำกันเป็นกลุ่มเพราะทุ่นเวลาดี โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น

การประชุม การสัมมนา การสาธิต การแสดงละคร การฉายภาพยนตร์หรือภาพยนตร์นิ่ง การพาไปดูงานซึ่งแต่ละวิธีมีประโยชน์ต่าง ๆ กัน

การประชุมเหมาะสำหรับเรื่องต่าง ๆ ให้ผู้ฟังเข้าใจ แต่ทางที่ดีควรเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ได้ และถ้าการประชุมนั้นเป็นเรื่องราวเพื่อให้เข้าใจดีขึ้น ควรมีแผ่นภาพ ภาพนิ่ง หรือภาพยนตร์ไปแสดงประกอบจะทำให้เข้าใจดีขึ้น และเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศให้ผู้ฟังสนใจมากขึ้นการสัมมนา โดยมากใช้กับผู้รู้เรื่องดีแล้ว แต่มีปัญหาบางประการจึงได้มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

การสาธิต หมายถึงการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ข้อสำคัญการแสดงนั้นต้องเป็นตัวอย่างที่ดีเมื่อได้เห็นตัวอย่าง ผู้ที่พบเห็นจะนำไปปฏิบัติได้ เพราะการสาธิต เป็นการเห็นจากของจริง ฉะนั้นผู้ที่พบเห็นจึงมีโอกาสเชื่อ ได้มากกว่าฟังแต่คำบรรยายฝ่ายเดียว

การแสดงละครสั้น ๆ ให้อู ก็เป็นการสาธิตอย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าสร้างบทละครดีแล้วจะทำให้ผู้ชมจำได้เป็นเวลานาน ๆ และไม่เบื่อ

การฉายภาพยนตร์หรือภาพนิ่ง จะทำให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องต่างๆ ได้ดีในระยะเวลาอันสั้นแต่ทั้งนี้ต้องขึ้นกับเนื้อหาที่นำมาด้วย

ทัศนศึกษาหรือพาไปดูงาน เป็นทางที่จะส่งเสริมเผยแพร่ได้อีกทางหนึ่ง ส่วนมากเลือกไปศึกษาแต่ทางที่ดี เช่นร้านสหกรณ์ที่ดำเนินการได้ผลดี เป็นต้น

3. การติดต่อกับบุคคลทั่วไป โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สาธิต แจกเอกสาร แสดงนิทรรศการ เพื่อให้บุคคลทั่วไปทราบและสนใจ

ทางวิทยุส่วนมากมีบทความหรือประกาศชี้แจง มีเพลงประกอบหรือจะแสดงเป็นละคร ลิเก หรือลำตัด ก็ได้แล้วแต่จะถนัด และพิจารณาให้ตรงกับความสามารถของผู้ฟังด้วยและวิทยุนั้นจะต้องออกให้เหมาะสมกับเวลาของผู้ฟังด้วย แต่อย่างไรก็ดีปัจจุบันวิทยุสามารถนำติดตัวไปได้สำหรับระยะเวลาออกอากาศยังไม่ต้องกำหนดตายตัวเหมือนโทรทัศน์ เพราะโทรทัศน์ นำติดตัวไปได้ยาก จึงหาโอกาสส่งให้ท่านผู้ชม ได้ชมในระยะเวลาที่มีเวลาว่างที่จะชมโทรทัศน์ได้

โทรทัศน์ โดยมากจะจัดภาพยนตร์หรือภาพนิ่งไปประกอบการบรรยาย จะทำให้ผู้ชมเข้าใจดีขึ้น ส่วนข่าวการเคลื่อนไหวนั้นจะส่งออกไปในภาคของข่าว ซึ่งอาจทำให้ผู้ชมสนใจติดตามข่าวเคลื่อนไหวอยู่เสมอ

นิทรรศการ จัดให้มีขึ้นเมื่อมีงานต่าง ๆ เพื่อแสดงรายละเอียดต่าง ๆ ให้ทราบ การแจกเอกสาร เอกสารที่แจกจะเขียนโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ข้อความไม่ยาวนัก อ่านแล้วเข้าใจเรื่องราวได้ง่าย ลักษณะเล่ม สีสัน และตัวหนังสืออ่าน ให้แจกแก่ผู้สนใจทั่วไป

งานเผยแพร่สหกรณ์

งานเผยแพร่สหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ควรดำเนินการดังนี้

1. จัดออกหนังสือพิมพ์สหกรณ์ จัดพิมพ์ปีละ 4 เล่ม มีบทความเกี่ยวกับสหกรณ์ การเคลื่อนไหวทางสหกรณ์ และเรื่องอื่น ๆ ที่สมาชิกสหกรณ์และบุคคลทั่วไปควรทราบ
 2. เอกสารเผยแพร่ได้จัดทำเป็นเล่มเล็ก ๆ เพื่อแนะนำและชี้แจงเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับสหกรณ์และนำไปแจกเมื่อมีการประชุมแสดงนิทรรศการในงานต่าง ๆ ตามแต่สมควรหรือเมื่อมีผู้ไปติดต่อ
 3. บทความต่าง ๆ จะส่งออกไปทางวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ หรือทางโทรทัศน์นั้นมักมีภาพยนตร์ไปประกอบด้วย
 4. การจัดนิทรรศการทางสหกรณ์ งานนิทรรศการนี้จะนำแผ่นภาพ เอกสาร ภาพยนตร์ ภาพนิ่งและเอกสารเผยแพร่อื่น ๆ ไปแสดงด้วย ส่วนมากมักนำไปแสดงในงานประจำปีของจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งมีคนชมเป็นจำนวนมาก
 5. จัดทำแผ่นภาพแสดงกิจการต่าง ๆ ซึ่งแสดงกิจการต่าง ๆ ของสหกรณ์ออกมาโดยการแสดงเป็นภาพ เช่น ภาพเกี่ยวกับหลักสหกรณ์ ธุรกิจของสหกรณ์ วิธีการดำเนินงานสหกรณ์ งานส่งเสริมสหกรณ์ โดยการให้การศึกษายอบรม ในด้านสมาชิก โดยทั่วไปให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ การควบคุมและการบริหารงานสหกรณ์สำหรับสหกรณ์การเกษตรให้การศึกษาส่วนใหญ่ในกลุ่มสมาชิก และส่งเสริมให้กลุ่มสมาชิกร่วมกันดำเนินงานอย่างเข้มแข็งในด้านการรวมการของสหกรณ์ โดยเฉพาะสหกรณ์การเกษตร มุ่งให้การศึกษายอบรมในเรื่องของการบริหารงานสหกรณ์ และการควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์ ส่วนสหกรณ์รูปอื่นมักทำกันในรูปของการสัมมนา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และพิจารณาแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ
- ผู้จัดการ พนักงานบัญชี และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ของสหกรณ์ ให้การศึกษายอบรมในด้านการปฏิบัติงานในหน้าที่
- ส่วนในด้านข้าราชการสหกรณ์ ซึ่งได้แก่สหกรณ์จังหวัดและสหกรณ์อำเภอ กับเจ้าหน้าที่อื่น ๆ นั้น ได้มีการประชุมหรือสัมมนาทุก ๆ ปี ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์กับแนวการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของงานที่ทำอยู่

ข้อควรพิจารณาถึงในการส่งเสริมเผยแพร่

ในการส่งเสริมเผยแพร่จะต้องมีผู้ส่งเสริมเผยแพร่หรือผู้ส่งข่าวกับผู้รับ หากผู้รับเข้าใจเกิดการเลื่อมใสก็จะเป็นการเสริมสร้างความนิยม หรือสนับสนุนการเผยแพร่อย่างดี

ข้อสำคัญอยู่ที่ผู้ส่งเสริมเผยแพร่ หรือผู้ส่งข่าว หรือเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมแล้วเป็นอย่างดี และควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ลักษณะน่าเลื่อมใส ซึ่งสังเกตได้จากการแต่งการดี กริยาท่าทางเรียบร้อย น้ำเสียงมีความไพเราะและลีลาการพูดดี มีการยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ และเป็นคนน่าเชื่อถือ

2. ไม่ขัดคอผู้อื่น ไม่มีการค้าน โต้แย้ง หรือเริ่มต้นด้วยการโต้แย้ง

3. พูดในสิ่งที่ผู้ฟังชอบหรือพอใจ รู้จักจุดพอใจ หรือกล่าวเส้นผู้ฟังได้ดี

สำหรับสิ่งที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารนั้น ควรมีลักษณะดังนี้

1. พบเห็นได้ง่ายหรือหาได้ง่าย จะทำให้คนสนใจมากขึ้น เช่นคิดแผนภาพให้คนพบเห็นบ่อย ๆ

2. ทำให้เด่นชัดกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นที่สะดุดตาและสนใจดู หรือทำให้มีการเคลื่อนไหวเสมอ ผู้ดูจะติดตามการเคลื่อนไหวนั้น

3. ทำให้เกิดความพอใจ เช่นพิมพ์สีที่มีคนชอบ ใช้คำพูดที่ไพเราะ ทำให้เกิดการสะท้อนใจบางอย่าง เช่น ความก้าวหน้า หรือประโยชน์ที่จะได้รับ

ความก้าวหน้าหรือประโยชน์ที่ได้รับจากงานส่งเสริมเผยแพร่

เมื่อผู้ฟังหรือผู้พลเห็นสะดุดตา และเกิดความตั้งใจจะศึกษาเรื่องราวนั้นจนเกิดความสนใจขึ้น ต่อมาก็จะเริ่มมีการตัดสินใจและลงมือปฏิบัติ เช่นพบแผนภาพโฆษณาของสหกรณ์แห่งหนึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า “ปีนี้สหกรณ์เฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนการซื้อร้อยละ 8” ผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกก็จะเกิดความสนใจว่า ถ้าชื่อของร้านอื่นไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน ทั้ง ๆ ที่ซื้อสินค้าในราคาเดียวกัน จึงเกิดความสนใจอยากเป็นสมาชิกร้านสหกรณ์ขึ้น ต่อมาจะตัดสินใจเป็นสมาชิกร้านสหกรณ์ต่อไป

สำหรับร้านสหกรณ์ การส่งเสริมเผยแพร่ น่าจะมุ่งไปยังสมาชิกสหกรณ์ เพราะถ้าสมาชิกมีความสนใจในเรื่องของร้านสหกรณ์ดี สนใจการบริหารงานของร้านสหกรณ์โดยการเข้าไปร่วมประชุมใหญ่ อุดหนุนซื้อสินค้าจากร้านสหกรณ์อยู่เสมอ มีความรักดีต่อร้านสหกรณ์ ก็จะ เป็นหนทางหนึ่งของความก้าวหน้าของร้านสหกรณ์ให้มั่นคงต่อไป

ส่วนอีกด้านหนึ่งซึ่งน่าจะนำมาพิจารณาก็คือ สหกรณ์จะต้องดำเนินการเป็นผลดีแก่สมาชิกกล่าวคือ ถ้าสมาชิกได้รับประโยชน์จากร้านสหกรณ์ดี ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะส่งเสริมเผยแพร่ได้ไม่ต้องอาศัยวิธีการส่งเสริมเผยแพร่อย่างอื่นอีก สมาชิกสหกรณ์เองหรือแม่บ้าน หรือนุคคลภายนอกทั่วไป จะช่วยประชาสัมพันธ์ให้ว่าร้านสหกรณ์คืออะไร

ร้านสหกรณ์จะดำเนินการเป็นผลดีแก่สมาชิกนั้น นอกจากอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกดังกล่าว ยังต้องอาศัยความรู้ความสามารถ และความซื่อสัตย์ของผู้จัดการ ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญของการบริหารงานสหกรณ์ อันมีประสิทธิภาพของคณะกรรมการดำเนินการ ตลอดจนการปฏิบัติงานที่ดี และมีความสามารถของเจ้าหน้าที่อื่นๆ ของสหกรณ์ เช่น พนักงานเก็บเงินหรือพนักงานขายของ เป็นต้น ฉะนั้นการให้การศึกษอบรมแก่สมาชิกสหกรณ์จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรสนใจดำเนินการ ส่วนวิธีการให้การศึกษอบรมอย่างไรมันนั้น สุดแต่ความต้องการและความเหมาะสมเป็นเรื่องๆ ไป

การติดตามและการประเมินผลการเผยแพร่ร้านสหกรณ์

ในการส่งเสริมและเผยแพร่ เพื่อให้ได้รับประโยชน์อย่างจริงจัง จะต้องมีการติดตามงานส่งเสริมและเผยแพร่นั้นว่าใช้วิธีการส่งเสริมชนิดใดได้ผลเป็นประโยชน์ ทั้งนี้เพื่อจะได้ปรับปรุงการส่งเสริมและเผยแพร่ให้ดีขึ้น ถ้าไม่มีการติดตามแล้ว วิธีการส่งเสริมบางอย่างทำไปแล้ว ไม่มีผู้สนใจ จะเป็นการเปลืองค่าใช้จ่ายโดยไร้ประโยชน์ ฉะนั้นเมื่อมีการส่งเสริมและเผยแพร่แล้ว ควรมีการติดตามผล และปรับปรุงให้ดีขึ้น การส่งเสริมและเผยแพร่นั้นก็จะเป็นผลดีในโอกาสต่อไป ตัวอย่างเช่น ออกข่าวเผยแพร่ทางโทรทัศน์ไม่มีใครเปิดชมเลย ไปเปิดชมช่องอื่นเสียเป็นต้น การออกโทรทัศน์นั้นไม่ได้ประโยชน์อะไร

สรุปได้ว่าสาระสำคัญของการส่งเสริมงานสหกรณ์ที่ให้สอดคล้องต่อแผนยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศไทยและให้สอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รวมถึงแผนยุทธศาสตร์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ที่มีการส่งเสริมประชาชนหรือสมาชิกสหกรณ์อยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ กล่าวคือประการแรกการพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ การพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ที่มุ่งเน้นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้บนพื้นฐานของการดำเนินวิถีชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียงหรือการมุ่งเน้นด้านการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยวิธีการออมทรัพย์ รวมถึงการสร้างผลผลิตทางสินค้าเกษตรเป็นสินค้าเกษตรปลอดภัยสามารถเป็นผลิตภัณฑ์สากลระดับโลก ประการที่สองการสร้างความเข้มแข็งให้องค์กร กล่าวได้ว่าสหกรณ์เป็นองค์กรที่มุ่งเน้นการดำเนินธุรกิจการระดมคน มากกว่าระดมเงิน จึง

จำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพบุคคลในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ เพื่อให้สหกรณ์เป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็งในภาคเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย

ฉะนั้นการส่งเสริมงานสหกรณ์โดยผู้ที่ทำงานส่งเสริมงานสหกรณ์มีบทบาทสำคัญ 2 ประการแรกคือเป็นควบคุมในด้านของการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ให้ถูกต้องตามกฎหมาย และประการที่สองคือ เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในภาคสหกรณ์หรือบุคลากร เป็นริเริ่มในการแก้ปัญหางานสหกรณ์ด้วยตัวเอง โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์อยู่ในฐานะของพี่เลี้ยง (Facilitator) โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ต้องคำนึงถึงปัจจัยในการเสริมสร้างให้สหกรณ์มีศักยภาพด้วยกันอยู่ 2 ด้านให้มีความควบคู่กัน ปัจจัยแรกเจ้าหน้าที่ส่งเสริมงานสหกรณ์ต้องดำเนินทิศทางส่งเสริมงานสหกรณ์ในด้านของธุรกิจสหกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหกรณ์ภาคการเกษตรที่ต้องดำเนินธุรกิจที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกอย่างแท้จริง และปัจจัยที่สองด้านบุคคลหรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีศักยภาพหรือสมรรถนะในตำแหน่งต่าง ๆ ของสหกรณ์

และปัจจัยที่สำคัญของการพัฒนาทรัพยากรบุคคล คือการมุ่งเน้นเสริมสร้างความรู้ด้านการสหกรณ์และการมุ่งเน้นเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาตนเองและพัฒนาองค์กรให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งนอกเหนือจากการส่งเสริมงานสหกรณ์ในการเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการสหกรณ์หรือการติดต่อประสานงานกับสหกรณ์ หรือการอบรมให้ความรู้เรื่องการสหกรณ์แล้วนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ควรมุ่งเน้นการทำงานนอกรูปแบบ (Informal Patrice) หรือการส่งเสริมสหกรณ์เข้าหารายบุคคล รายกลุ่ม ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเยี่ยมชมตามครัวเรือนท้องที่ หรือการเข้าหาผู้นำชุมชนทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ภาคการเกษตร

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2545ก: 9) ได้กล่าวไว้ว่า สหกรณ์ไม่ใช่การประกอบการแบบเจ้าของคนเดียว สหกรณ์ไม่ใช่ห้างหุ้นส่วน สหกรณ์ไม่ใช่บริษัท สหกรณ์ไม่ใช่มูลนิธิ และสหกรณ์ไม่ใช่รัฐวิสาหกิจ หรือส่วนราชการ แต่สหกรณ์ก็คือสหกรณ์ ซึ่งกลุ่มคนในวงอาชีพเดียวกันรวมกลุ่มกันขึ้นมา บนพื้นฐานของการมุ่งที่จะช่วยเหลือตนเองเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และก่อให้เกิดพลังความคิด พลังแรงงานและพลังทรัพย์ในการประกอบอาชีพหรือธุรกิจ เพื่อเพิ่มพูนรายได้และประหยัดค่าใช้จ่าย โดยยึดหลักเสมอภาค ปฏิบัติตามกฎหมาย และทำนองคลองธรรม

ฉะนั้นการจัดการสหกรณ์ภาคการเกษตรจึงมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากการจัดการธุรกิจสหกรณ์ประเภทอื่น เพราะการจัดการสหกรณ์ ผู้บริหารหรือผู้มีหน้าที่ในการจัดการ

สหกรณ์ภาคการเกษตร จะต้องคอยสอดส่องดูแลให้การดำเนินงานของสหกรณ์ประสบผลสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ ในขณะที่เดียวกันถึง 2 ประการคือ

1. บรรลุวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ
2. บรรลุวัตถุประสงค์ทางสหกรณ์

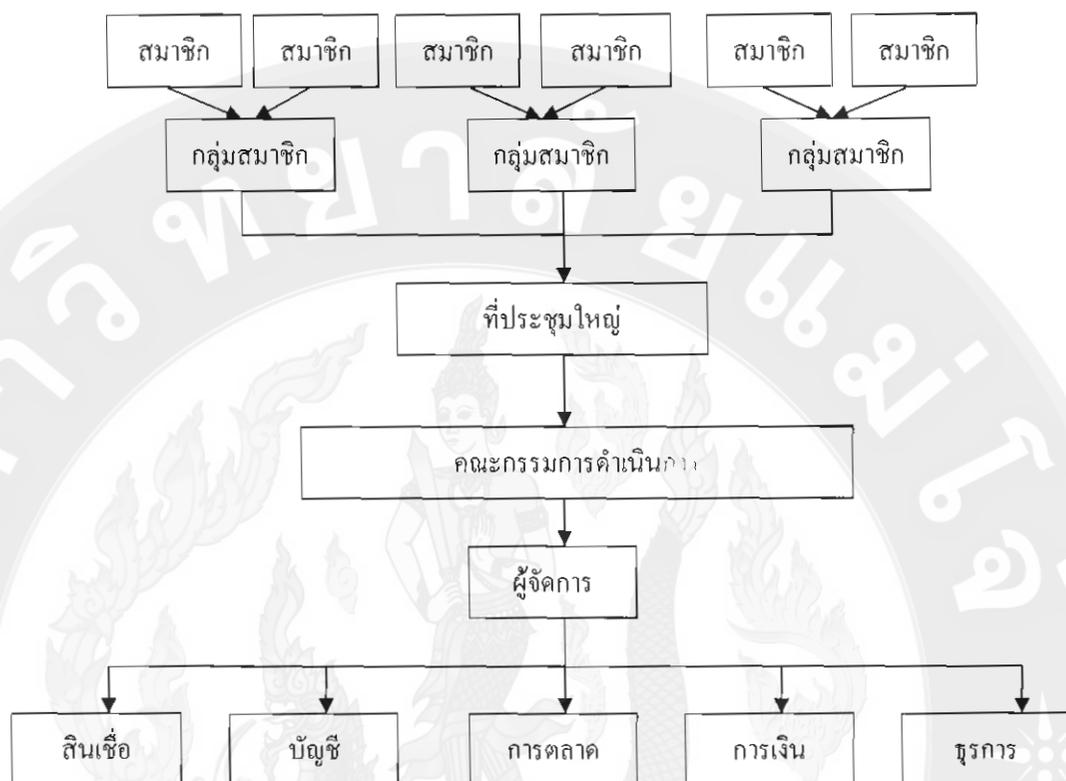
วัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ คือผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ภาคการเกษตร ซึ่งอาจรายได้จากรายได้สุทธิของสหกรณ์ รายได้สุทธิของสมาชิกที่นำผลมาจำหน่ายผ่านสหกรณ์ ภาคการเกษตรหรือปัจจัยอย่างอื่นที่แสดงให้เห็นว่าสหกรณ์ประสบผลสำเร็จในเชิงธุรกิจ ซึ่งอาจวัดได้จากการดำเนินงานเป็นรายปี แต่อย่างน้อยควรรใช้ระยะเวลาตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป จึงจะเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้

ส่วนวัตถุประสงค์ทางสหกรณ์ก็คือ ความสำเร็จในฐานะสหกรณ์ภาคการเกษตร นั่นก็คือ การที่สหกรณ์ได้ดำเนินการด้านหลักการและอุดมการณ์สหกรณ์ สามารถบริการสมาชิกได้ตามหลักและวิธีการของสหกรณ์ ซึ่งอาจวัดหรือดูได้จากการดำเนินงานของสหกรณ์ว่า ได้อาศัยหลักการสหกรณ์หรือไม่ เช่น การควบคุมตามหลักประชาธิปไตย การเฉลี่ยคืนแก่สมาชิกตามส่วนอุดหนุนการจ่ายเงินปันผลตามหุ้นในอัตราจำกัด และที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการอุดหนุน ทำธุรกิจกับสหกรณ์ การเข้าร่วมประชุมใหญ่และเอาใจใส่สหกรณ์ ความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวกันโดยยึดหลักของความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ตามสหกรณ์ภาคการเกษตรธุรกิจหลักของสหกรณ์ในปัจจุบันคือ ธุรกิจสินเชื่อหรือธุรกิจการกู้ยืมเงินเพื่อประกอบการลงทุนในภาคการเกษตร ในปัจจุบันพบว่าสหกรณ์การเกษตรจำนวนไม่น้อยประสบปัญหาภาวะดอกเบี้ยค้างหรือการปรับโครงสร้างหนี้ ด้วยการไม่ชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ซึ่งอาจจะมีปัจจัยหลายประการเช่น การกู้ยืมเงินไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของสมาชิก เป็นต้น

โครงสร้างการบริหารของสหกรณ์ภาคการเกษตร

โดยส่วนมาก สหกรณ์ภาคการเกษตรจะมีโครงสร้างของการบริหารเดียวกัน คือ การรวมตัวของสมาชิกมีการประชุมใหญ่เพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการบริหาร เพื่อบริหารงานสหกรณ์ และคณะกรรมการบริหารจะจัดจ้างฝ่ายจัดการ เพื่อปฏิบัติงานแทนฝ่ายจัดการที่จัดจ้าง เช่น ผู้จัดการ พนักงานสินเชื่อ พนักงานบัญชี พนักงานการเงิน ฯลฯ โดยมีแผนภูมิโครงสร้างดังนี้

ภาพ 2 โครงสร้างการบริหารงานของสหกรณ์เกษตร

ที่มา: กรมส่งเสริมสหกรณ์, (2545ก: 10)

จากภาพ 2 อธิบายโครงสร้างการบริหารของสหกรณ์ภาคการเกษตรกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของสหกรณ์เอนกประสงค์หรือการให้บริการสมาชิกสหกรณ์อย่างครบวงจรโดยมีความหลากหลายการบริหารงานสหกรณ์ภาคเกษตรควรที่จะมีความหลากหลายทางธุรกิจและสามารถเชื่อมโยงธุรกิจเข้าด้วยกันได้อย่างสมบูรณ์ หรือการให้ธุรกิจมีความสัมพันธ์กันเช่นการปล่อยสินเชื่อหรือการให้สมาชิกกู้ยืมเงินสหกรณ์ นอกเหนือจากให้กู้ยืมเงินไปประกอบอาชีพ ควรแสวงหาข้อมูลการตลาดหรือการรวบรวมผลผลิตโดยสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกมีหลักประกันในด้านราคาพืชผลการเกษตรและสหกรณ์สามารถได้รับการชำระหนี้จากสมาชิกได้

การจัดการสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพ

อรุณ รักธรรม (2523: 57) ได้กล่าวเน้นถึงการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพของสหกรณ์ว่าจะต้องดำเนินการดังนี้

1. สหกรณ์ต้องมีความรู้ส่งเสริมให้สมาชิกมีคุณภาพสูง ได้เน้นการให้การศึกษาอบรมแก่สมาชิก คณะกรรมการดำเนินการและฝ่ายจัดการ พร้อมกับส่งเสริมสมาชิกให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองและสำนึกในการเป็นเจ้าของสหกรณ์ด้วย

2. สหกรณ์ต้องให้ความสะดวกในด้านต่าง ๆ ต่อสมาชิกให้ดี โดยฝ่ายจัดการจะต้องเน้นการบริการที่จะอำนวยความสะดวกให้เป็นไปตามความต้องการของสมาชิกและบริการที่มีความประทับใจ

3. ให้ความสำคัญเป็นธรรมต่อสมาชิกในการทำธุรกิจกับสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินการที่ดี ฝ่ายจัดการที่ดี จะต้องให้ความสำคัญในทุกด้านที่สมาชิกทำธุรกิจกับสหกรณ์จะทำให้สมาชิกศรัทธาและเข้ามามีส่วนร่วมกับสหกรณ์

4. พนักงานสหกรณ์ต้องบริการเป็นอย่างดีกับสมาชิก โดยสร้างความประทับใจในบทบาทของการบริการระหว่างพนักงานสหกรณ์กับสมาชิก และมีความสำนึกเสมือนว่าสหกรณ์เป็นของตนเอง กระทำทุกขั้นตอนที่สมาชิกมาติดต่อกับสหกรณ์เพื่อบริการที่ดีเยี่ยมอันส่งผลย้อนกลับมาความมั่นคงสู่ธุรกิจของสหกรณ์ต่อไป

5. ต้องวิเคราะห์ธุรกิจทุกระยะ เพื่อปรับปรุงการบริการทั้งด้านการให้เงินกู้รวมกันซื้อ รวมกันขาย รับฝากเงินและธุรกิจใดควรปรับปรุงหรือขยายหรือต้องยกเลิกก่อนวิเคราะห์ควรมีข้อมูลที่สมบูรณ์เข้ามาประกอบการพิจารณาแล้วตัดสินใจค้นหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดเพื่อความก้าวหน้าของสหกรณ์

6. ต้องจ่ายอย่างประหยัด มีการควบคุมการใช้จ่ายต่างๆ ให้เป็นไปตามงบประมาณ และการใช้จ่ายต้องมีประสิทธิภาพสูงสุดในลักษณะสมเหตุสมผลและประหยัด

ข้อมูลต้นนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง

โครงสร้างต้นนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

ต้นนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย มีองค์ประกอบของสหกรณ์สมาชิก ที่ประชุมใหญ่ คณะกรรมการดำเนินการ และฝ่ายอำนวยการ (ภาพ 3)

ภาพ 3 โครงสร้างการบริหารงานสภานิติบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2552
ที่มา: สภานิติบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย (2552: 8)

โครงสร้างคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบสภานิติบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมธุรกิจสหกรณ์การเกษตรอยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการส่งเสริมธุรกิจและพัฒนาขีดความสามารถสหกรณ์ ตามระเบียบสภานิติบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยว่าด้วยเรื่อง การบริหารงานทั่วไป พ.ศ. 2552 ซึ่งกำหนดให้มี “คณะกรรมการส่งเสริมธุรกิจและพัฒนาขีดความสามารถสหกรณ์” คณะหนึ่ง ประกอบด้วย กรรมการซึ่งคณะกรรมการดำเนินการแต่งตั้งจากกรรมการดำเนินการไม่เกินเจ็ดคน โดยให้คณะกรรมการส่งเสริมธุรกิจและพัฒนาขีดความสามารถสหกรณ์เลือกกันเองเป็นประธานกรรมการหนึ่งคนและรองประธานกรรมการหนึ่งคน

ให้ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการที่ได้รับมอบหมายเป็นเลขานุการ และหัวหน้าสำนักส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการส่งเสริมธุรกิจและพัฒนาขีดความสามารถสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดแนวทางการส่งเสริมธุรกิจและพัฒนาขีดความสามารถสหกรณ์ให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการดำเนินการ
2. ปกป้อง พิทักษ์สิทธิ และช่วยเหลือสหกรณ์
3. กำกับและติดตามการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมธุรกิจและพัฒนาขีดความสามารถสหกรณ์
4. พิจารณากลับกรองงาน แผนงาน กิจกรรม ก่อนนำเสนอคณะกรรมการดำเนินการให้ความเห็นชอบ
5. ดำเนินงานอื่น ๆ ตามระเบียบหรือตามที่คณะกรรมการดำเนินการหรือประธานกรรมการดำเนินการมอบหมาย

โครงสร้างส่วนงานส่งเสริมสหกรณ์ของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

สำนักส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ (The Cooperative Promotion and Development Bureau) เป็นหน่วยงานระดับสำนัก รับผิดชอบงานระดับฝ่าย 3 ฝ่าย ดังนี้

1. ฝ่ายส่งเสริมธุรกิจสหกรณ์ (Cooperative Business Promotion Department)
2. ฝ่ายปกป้องและพิทักษ์ผลประโยชน์สหกรณ์ (Cooperative Benefit Protection Department)
3. ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ (International Relation Department)

ขอบเขตหน้าที่ และความรับผิดชอบ

1. ฝ่ายส่งเสริมธุรกิจสหกรณ์ รับผิดชอบการดำเนินงาน ดังนี้
 - 1.1 งานวิจัยและพัฒนาสินค้าและบริการ ได้แก่ การศึกษา การวิเคราะห์และวิจัยเกี่ยวกับความต้องการสินค้าและบริการของผู้บริโภคและพฤติกรรมการผลิตของผู้ผลิตสินค้า การศึกษารูปแบบสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า การพัฒนาสินค้าสหกรณ์ให้ตรงตามความต้องการของตลาด ทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงการรับรองมาตรฐานสินค้าสหกรณ์
 - 1.2 งานส่งเสริมพัฒนาธุรกิจด้านพืชและผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์เพื่อพัฒนาธุรกิจและรูปแบบของตลาด สินค้าพืชสวน พืชไร่ ไม้ผล พืชผัก การแนะนำกล

ยุทธศาสตร์ในการกำหนดราคา การหาช่องทางตลาด การส่งเสริมการตลาดทั้งในและต่างประเทศ การประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับระบบตลาด รวมถึงกิจกรรมด้านการตลาดของสหกรณ์

1.3 งานพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและการบำรุงรักษา ได้แก่ การศึกษาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อนำมาปรับใช้กับการผลิตและการแปรรูปสินค้าให้ได้ปริมาณและคุณภาพสูงขึ้น การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตแก่สหกรณ์ รวมถึงการควบคุมและตรวจสอบการบำรุงรักษาเทคโนโลยีการผลิตเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของสหกรณ์

1.4 งานส่งเสริมพัฒนาธุรกิจด้านปศุสัตว์ ประมง หัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์เพื่อพัฒนาธุรกิจและรูปแบบของตลาดสินค้าปศุสัตว์ ประมง หัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ของสหกรณ์ การแนะนำกลยุทธ์ในการกำหนดราคา การหาช่องทางตลาด การส่งเสริมการตลาดทั้งในและต่างประเทศ การส่งเสริม การรวบรวมและการกระจายสินค้าการเผยแพร่และให้ความรู้เกี่ยวกับระบบตลาด รวมถึงกิจกรรมด้านการตลาดของสหกรณ์

1.5 งานส่งเสริมพัฒนาธุรกิจด้านสินเชื่อ ธุรกิจการซื้อ และบริการ ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบและธุรกิจด้านสินเชื่อธุรกิจการซื้อและบริการ ธุรกิจรวมซื้อ รับฝากเงินและการให้สินเชื่อของกลุ่มสหกรณ์ การวิเคราะห์สภาพคล่อง การเสี่ยงภัยและการลงทุนของสหกรณ์ การเผยแพร่ข้อมูลเพื่อส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจของกลุ่มสหกรณ์

1.6 งานวิเคราะห์ข้อมูลด้านการตลาดและธุรกิจ ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านการตลาดทั้งในและต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจของสหกรณ์ การประเมินสภาวะการผลิตและการตลาดรวมถึงการสร้างระบบเตือนภัยล่วงหน้าสินค้าสหกรณ์

1.7 งานส่งเสริม พัฒนา และกิจกรรมพิเศษ ได้แก่ การส่งเสริมด้านวิชาการ การผลิตและการใช้พืชพลังงานทดแทน การออกแบบและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ CO-OP ผลิตภัณฑ์ตราสหกรณ์ และการส่งเสริมบทบาทสตรีและเยาวชนสหกรณ์

1.8 งานอื่นตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

พันธกิจงานของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยต่อการส่งเสริมสนับสนุนสหกรณ์สมาชิก

พันธกิจที่ 1 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ (Cooperative Human Resource Development)

พันธกิจที่ 2 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการสหกรณ์ (Cooperative Management System Development)

พันธกิจที่ 3 การพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ (Cooperative Business Development)

พันธกิจที่ 4 การพัฒนาขบวนการสหกรณ์ (Cooperative Movement Development)

พันธกิจที่ 5 การพัฒนาสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย (CLT. Organization Management and Development)

สำนักส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ ตามโครงสร้าง พ.ศ.2552 มีการแบ่งส่วนงาน ออกเป็น 3 ฝ่าย คือ 1) ฝ่ายส่งเสริมธุรกิจสหกรณ์ 2) ฝ่ายปกป้องและพิทักษ์ผลประโยชน์สหกรณ์ และ 3) ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ แต่งานของฝ่ายส่งเสริมธุรกิจสหกรณ์ ในสำนักส่งเสริมและพัฒนา สหกรณ์ยังประสบปัญหาในทางปฏิบัติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2545ก: 3) ศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ ศึกษาเฉพาะกรณีของสหกรณ์ภาคการเกษตร พบว่า เมื่อพิจารณาเชิงเปรียบเทียบสหกรณ์ทั้ง 3 ชั้น ไม่ว่าจะเป็นสหกรณ์ชั้นดี ชั้นปานกลาง และชั้นต้องปรับปรุงมีทั้ง จุดเด่นและจุดอ่อนที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ จุดเด่นของสหกรณ์เหล่านี้ ในส่วนของสหกรณ์ชั้นดี คือ จัดทำบัญชีเป็นปัจจุบัน ไม่มีการทุจริตเกิดขึ้นในสหกรณ์ อัตราการเพิ่มของสมาชิกเข้าใหม่และปริมาณธุรกิจตลอดช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (ปี 2542-2544) มีค่าโดยเฉลี่ยร้อยละ 13.9 และ 35.1 ต่อปีตามลำดับ และมีทุนเป็นของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 51.5 ของทุนดำเนินงานทั้งหมด สามารถเฉลี่ยคืนผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกและบุคลากรของสหกรณ์ในรูปแบบเงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน โบนัสกรรมการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ รวมทั้งเงินทุนสำหรับกิจกรรม สาธารณประโยชน์หรือสวัสดิการสำหรับสมาชิกและชุมชน ในส่วนการดำเนินธุรกิจให้บริการ สมาชิกนั้นสหกรณ์ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 58.2 ของสหกรณ์ชั้นดีที่สำรวจได้จัดผู้รับความคิดเห็นของสมาชิก ร้อยละ 80.3 ได้เสนอแผนและผลการดำเนินงานในที่ประชุมกลุ่มสมาชิกก่อนนำเสนอในที่ประชุมใหญ่ และร้อยละ 83.6 สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งก่อสร้างและวัสดุอุปกรณ์ที่ได้รับความช่วยเหลือ

สหกรณ์ชั้นปานกลางจะมีจุดเด่นในตัวชีวิตที่สอดคล้องกับสหกรณ์ชั้นดี คือ มีระบบบัญชีเป็นปัจจุบัน ไม่มีภาวะการทุจริตในสหกรณ์ การเพิ่มของสมาชิกเข้าใหม่และมูลค่าธุรกิจ และสามารถเฉลี่ยคืนผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกและบุคลากรของสหกรณ์ แต่มีอัตราการเพิ่มที่แตกต่างกันบ้าง สำหรับสหกรณ์ชั้นต้องปรับปรุงแม้จะถูกจัดอยู่ในชั้นคุณภาพที่ต่ำกว่าชั้นดี

จุดอ่อนของสหกรณ์ชั้นดีคือ ยังมีหนี้สินผิดสัญญาระหว่างสมาชิกกับสหกรณ์โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 30.0 ของหนี้ถึงกำหนดชำระทั้งหมด สมาชิกมีส่วนร่วมในการใช้บริการธุรกิจสินเชื่อมากกว่าธุรกิจด้านการตลาด ส่วนสหกรณ์ชั้นปานกลางก็ยังมีหนี้ผิดสัญญาระหว่างสมาชิกกับสหกรณ์เช่นเดียวกัน คือ มีหนี้ผิดสัญญาฯ โดยเฉลี่ยร้อยละ 41.8 ของหนี้ถึงกำหนดชำระ ทุนของสหกรณ์เองเทียบกับทุนดำเนินงานทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 46.1 แสดงว่าทุนดำเนินงานสหกรณ์ส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาจากภายนอกสมาชิกยังคงมีส่วนร่วมในการใช้บริการรับฝากเงินมากกว่าธุรกิจด้านการตลาด สำหรับสหกรณ์ชั้นต้องปรับปรุงที่สำรวจยังไม่สามารถจัดทำบัญชีเป็นปัจจุบัน ร้อยละ 21.0 เกิดการทุจริตในสหกรณ์ และร้อยละ 78.5 มีหนี้ผิดสัญญาระหว่างสมาชิกกับสหกรณ์ ในสหกรณ์จำนวนนี้มีถึงร้อยละ 38.5 ที่มีหนี้ผิดสัญญาฯ มากกว่าร้อยละ 60 ของหนี้ถึงกำหนดชำระทั้งหมด การเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกและมูลค่าธุรกิจเชิงเปรียบเทียบตลอดจนการมีส่วนร่วมในการใช้บริการธุรกิจของสมาชิกและการใช้ประโยชน์จากสิ่งก่อสร้างและวัสดุอุปกรณ์อยู่ในอัตราค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับสหกรณ์ชั้นดีและชั้นปานกลาง และทุนของสหกรณ์ชั้นต้องปรับปรุงเปรียบเทียบกับทุนดำเนินงานทั้งหมดมีค่าร้อยละ 44.5 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของสหกรณ์เป้าหมายทั้งหมดซึ่งมีค่าร้อยละ 47.4

สำหรับสหกรณ์ในจังหวัดที่ไม่มีสหกรณ์ชั้นดี จากผลการศึกษามองเห็นว่า สหกรณ์ส่วนใหญ่เหล่านี้มีความถี่ของการจัดการประชุมกลุ่มน้อยกว่าปีละ 3 ครั้ง มีหนี้ผิดสัญญาระหว่างสมาชิกกับสหกรณ์มากกว่าร้อยละ 40.0 ของหนี้ถึงกำหนดชำระ และมูลค่าธุรกิจให้บริการสมาชิกในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (ปี 2542-2544) มิได้มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างค่อนเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการแก้ไขปัญหาอุปสรรคหรือจุดอ่อนที่เกิดขึ้นในสหกรณ์เป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพสหกรณ์ให้สูงขึ้น ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลทุกฝ่ายของสหกรณ์ เน้นทั้งความรู้ทางหลักวิชา ธุรกิจ และคุณภาพ พร้อมกับกำหนดระบบพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ซึ่งครอบคลุมการสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์กับสมาชิกอย่างใกล้ชิดผ่านกิจกรรมต่าง ๆ การวางแผนและดำเนินธุรกิจที่ครบวงจรและเชื่อมโยงธุรกิจตามศักยภาพของสหกรณ์ การจัดระบบข้อมูลและใช้ประโยชน์จากข้อมูลเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ในการบริหารและให้บริการธุรกิจ การมีระบบบัญชี การตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินงานของสหกรณ์ที่มีประสิทธิภาพ นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมสหกรณ์ จะเป็นกลไกที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพสหกรณ์ นโยบายที่ชัดเจนและสร้างความเป็นเอกภาพขององค์กรเกษตรกรรมสนับสนุนธุรกิจของสหกรณ์ การแพร่ขยายของสหกรณ์ควบคู่กับคุณภาพสหกรณ์ที่จะจัดตั้ง การประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมและต่อเนื่อง พร้อมกับการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรของรัฐที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ให้สามารถเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่รวดเร็วใน

ปัจจุบัน โดยดำเนินการควบคู่กับการเน้นความสำคัญของการใช้ระบบคุณธรรมในการคัดเลือกบุคลากรเหล่านั้นมาทำหน้าที่ในการส่งเสริมงานสหกรณ์อย่างเหมาะสม จะช่วยให้คุณภาพสหกรณ์ได้รับการพัฒนาที่รวดเร็วยิ่งขึ้น

ณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ์ (2538: บทคัดย่อ) ศึกษาบทบาทที่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์: ศึกษากรณีสหกรณ์การเกษตร พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ส่วนใหญ่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาอบรม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ งานสหกรณ์ นอกจากนี้ยังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการและการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ และบางส่วนก็ทำหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของสหกรณ์

บทบาทที่สหกรณ์เห็นสมควรปฏิบัติ นั้น สหกรณ์เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ควรมีบทบาทในด้านการให้การศึกษา อบรม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์งานสหกรณ์ และในสหกรณ์ที่ระดับการพัฒนาต่ำ เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ควรเข้าไปมีส่วนในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์และตรวจสอบควบคุมการบริหารงานของสหกรณ์

การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างระดับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่ปฏิบัติจริงกับระดับบทบาทที่สหกรณ์เห็นสมควรปฏิบัติ ปรากฏว่า สหกรณ์ทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับการพัฒนาสูง ปานกลาง และต่ำ ให้ผลคล้ายคลึงกันคือ ไม่สอดคล้องกันในบทบาทด้านการให้การศึกษาอบรม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์งานสหกรณ์ บทบาทด้านการบริหารกิจการของสหกรณ์ รวมทั้งบทบาทในด้านดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ซึ่งเป็นไปในลักษณะที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์นั้นแสดงบทบาทมากกว่าที่สหกรณ์ต้องการ และสอดคล้องกันในบทบาทด้านการควบคุมตรวจสอบการบริหารกิจการของสหกรณ์

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการพัฒนาของสหกรณ์กับระดับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ปรากฏว่าสัมพันธ์กันในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ เมื่อระดับการพัฒนาของสหกรณ์สูงขึ้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ควรมีบทบาทน้อยลง

สุรินทร์ วัฒนัญญ (2548: บทคัดย่อ) ศึกษาความพึงพอใจของสหกรณ์ออมทรัพย์ ภายใต้รูปแบบการส่งเสริมสหกรณ์ใหม่ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ พบว่า ความพึงพอใจของสหกรณ์ออมทรัพย์ ที่ได้รับการส่งเสริมสหกรณ์ภายใต้รูปแบบเดิมและแบบใหม่ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการจัดตั้งและส่งเสริมสหกรณ์ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการสหกรณ์ ด้านการรับทราบข้อมูลด้านการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรสหกรณ์ขนาดใหญ่มาก ขนาดเล็ก และขนาดเล็กมาก มีระดับความพึงพอใจคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ารูปแบบเดิมในทุกๆ ด้าน สหกรณ์ขนาดใหญ่มีระดับความพึงพอใจคะแนนเฉลี่ยในรูปแบบใหม่สูงกว่ารูปแบบเดิมทุกด้าน ยกเว้น ด้านการรับทราบข้อมูลข่าวสาร สหกรณ์ขนาดกลางมีระดับความพึง

แบบเดิมในทุกๆ ด้าน สหกรณ์ขนาดใหญ่มีระดับความพึงพอใจคะแนนเฉลี่ยในรูปแบบใหม่สูงกว่ารูปแบบเดิมทุกด้าน ยกเว้น ด้านการรับทราบข้อมูลข่าวสาร สหกรณ์ขนาดกลางมีระดับความพึงพอใจคะแนนเฉลี่ยในรูปแบบใหม่ทุกด้านสูงกว่ารูปแบบเดิม ยกเว้น ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการสหกรณ์

ผลการศึกษาความต้องการได้รับบริการนอกเหนือจากที่ได้รับในปัจจุบัน พบว่า สหกรณ์มีความต้องการมากในคำแนะนำส่งเสริม ด้านกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และคำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์

ปัญหาและอุปสรรคจากการให้บริการของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ คือ เจ้าหน้าที่มีการเปลี่ยนตัวบุคคลบ่อย ระยะเวลาการเข้าไปแนะนำสหกรณ์น้อยเกินไป เจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ในบางเรื่อง ข้อมูลข่าวสารได้รับช้า และขาดคู่มือหรือคำแนะนำที่เป็นเอกสารหรือบางครั้งเอกสารมีการแก้ไขปรับปรุงแต่สหกรณ์ไม่ทราบ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา คือ กรมส่งเสริมสหกรณ์ควรให้การศึกษอบรมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ตามกลุ่มภารกิจที่กำหนดไว้ในกรอบโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการ ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้เป็นแนวทางเดียวกัน ควรวางแผนปฏิบัติงานให้ชัดเจน และควรให้บริการสหกรณ์อย่างเท่าเทียมกัน

ประเสริฐ จรรยาสุภาพ (2549: 56-58) ได้วิจัยในโครงการศูนย์การเรียนรู้และบริการวิชาการเพื่อการจัดการสหกรณ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ กรณีศึกษาการถ่ายทอดความรู้และการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรแม่ทา จำกัด อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า ต้องปรับปรุงองค์ประกอบของการบริหารจัดการองค์กร ดังนี้

1. โครงสร้างทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย คณะกรรมการดำเนินการ กลุ่มสมาชิก และฝ่ายจัดการ
2. การดำเนินงานและฐานะการเงินของสหกรณ์
3. โครงสร้างธุรกิจหลักที่สำคัญ
4. การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินที่สำคัญ
5. จัดทำแผนปฏิบัติการของแผนงาน 4 ฝ่าย คือ 1) แผนปฏิบัติงานของฝ่ายเงินทุนและสินเชื่อ 2) แผนปฏิบัติงานของฝ่ายบัญชี 3) แผนปฏิบัติงานของฝ่ายส่งเสริมการเกษตรและการตลาด และ 4) แผนปฏิบัติงานของฝ่ายธุรกิจ

บุญฤทธิ์ เผือกวัฒนะ (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกลุ่มสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ กรณีศึกษาสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขแพร่ จำกัด พบว่า โครงสร้างการจัดองค์กร การบริหารงาน วิธีการดำเนินงานของกลุ่มสมาชิก มีความสัมพันธ์กันกับ

เห็นชอบจากกลุ่มสมาชิก ทั้งนี้ การจัดโครงสร้างองค์การของกลุ่มสมาชิก ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ที่ประชุมกลุ่มสมาชิก คณะกรรมการบริหารกลุ่ม และผู้แทนสมาชิก

น้ำฝน สัมดี (2552: บทคัดย่อ) ศึกษาแนวทางปฏิรูปสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 พบว่า สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ควรมีการบริหารจัดการสัมพันธ์ภาพระหว่างสหกรณ์ ตามมาตรา 110 (4) จัดกลุ่มสหกรณ์สมาชิกให้มีขนาดเล็กลง เรียกว่า สันนิบาตสหกรณ์จังหวัด ผู้แทนของสหกรณ์ที่มาจากสันนิบาตสหกรณ์จังหวัดมีความสัมพันธ์กับที่ประชุมใหญ่สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และที่ประชุมผู้แทนของสหกรณ์ระดับประเทศ (สภาสหกรณ์) เพื่อที่ประชุมผู้แทนของสหกรณ์ระดับประเทศ จะเป็นผู้กำหนดนโยบายการสหกรณ์ของประเทศไทย ซึ่งแนวทางการส่งเสริมกิจการสหกรณ์สมาชิกของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ควรจัดให้คณะกรรมการ แบ่งเป็น 2 ภาคส่วน คือ คณะกรรมการที่เชี่ยวชาญพิเศษ และคณะกรรมการตามประเภทสหกรณ์ และในคณะกรรมการ สันนิบาตสหกรณ์จังหวัด และคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เพื่อสนับสนุนแนวทางการสร้างนโยบายการสหกรณ์แห่งชาติ ซึ่งแนวทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารจัดการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ให้สามารถบริหารจัดการความสัมพันธ์กับสหกรณ์สมาชิก โดยมีทางเลือกได้ 4 แนวทาง คือ 1) การเปลี่ยนแปลงโดยการแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 110 (4) เป็น “การส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างสหกรณ์ ให้จัดตั้งสันนิบาตสหกรณ์จังหวัด และให้สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยจัดให้มีการประชุมสภาสหกรณ์อย่างน้อย 3 ปี 1 ครั้ง โดยผู้แทนของสหกรณ์จากสันนิบาตสหกรณ์จังหวัดเข้าร่วมประชุมใหญ่สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย 2) การเปลี่ยนแปลงระเบียบสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย โดยบรรดาสหกรณ์สมาชิก 1 ใน 10 ร้องขอต่อคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์ให้จัดประชุมใหญ่เพื่อแก้ไขระเบียบ 3) คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ขอแก้ไขระเบียบ 4) ฝ่ายอำนวยการทดลองนำภารกิจส่งเสริมกิจการสหกรณ์ทดลองปฏิบัติในพื้นที่จริง

ภาคสรุป

สหกรณ์เป็นองค์กรนิติบุคคลทางธุรกิจประเภทหนึ่งซึ่งมุ่งเน้นการระดมคนมากกว่าการระดมทุน เป็นการดำเนินธุรกิจภายใต้หลักของการพึ่งพาตนเอง และสหกรณ์มีทั้งหมด 7 ประเภท ในประเทศไทยซึ่งสหกรณ์ประเภทการเกษตรมีจำนวนมากที่สุด โดยเป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกรหรือผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรมเข้าจัดตั้งองค์กรเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองทาง

เศรษฐกิจและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านวิชาการให้แก่สมาชิกสหกรณ์ ให้มีความกินดีอยู่ดีและมีสันติสุข

สหกรณ์การเกษตรเป็นหนึ่งในสมาชิกของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยที่ทำหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางด้านวิชาการของสหกรณ์และยังมีหน้าที่ของการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานธุรกิจสหกรณ์ตามกฎหมายพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ตามอำนาจหน้าที่ในมาตรา 110 (6) คือ ส่งเสริมธุรกิจการค้า อุตสาหกรรมหรือบริการ แต่สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ยังมีได้มีแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมสนับสนุนธุรกิจสหกรณ์ โดยริเริ่มศึกษาวิเคราะห์สหกรณ์การเกษตร เพื่อขยายไปสู่สหกรณ์สมาชิกประเภทอื่นต่อไป

การส่งเสริมงานสหกรณ์การเกษตรในด้านของธุรกิจสหกรณ์การเกษตรที่สามารถแยกออกเป็นประเด็นของการส่งเสริมสหกรณ์ได้ดังต่อไปนี้ 1) การกำหนดนโยบายของสหกรณ์การเกษตร ที่จะต้องมีการตอบสนองความต้องการของสมาชิกและสามารถปฏิบัติได้จริง 2) การบริหารงานองค์กร ของรูปแบบและความเป็นอัตลักษณ์ของสหกรณ์การเกษตรที่แตกต่างจากหน่วยงานธุรกิจอื่น 3) การบริหารงานบุคคล ที่รวมไปถึง โครงสร้างของอัตรากำลังและความจำเป็น การพิจารณาการดำเนินงานสหกรณ์ 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิก การเร่งรัดกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่เป็นเกษตรกรเข้ามาสู่การดำเนินงานของสหกรณ์ 5) ธุรกิจสินเชื่อ ที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงานธุรกิจสหกรณ์ประเภทการเกษตรและต้องมีการจัดการที่ดี 6) ธุรกิจรวมซื้อ ซึ่งเป็นประเด็นการบริหารจัดการทำให้สินค้าไม่คงค้างในคลังสินค้า 7) ธุรกิจรวมขาย หรือการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรที่สร้างอำนาจการต่อรองให้แก่สมาชิก 8) กิจกรรมสวัสดิการสมาชิก การบริการสมาชิกที่นอกเหนือในด้านเศรษฐกิจเป็นการส่งเสริมด้านดำรงชีวิต 9) กิจกรรมส่งเสริมอาชีพหรือการแนะนำส่งเสริมงานเกษตรกรรมหรืออาชีพเสริมให้แก่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรให้สร้างรายได้ 10) การจัดการตรวจสอบของสหกรณ์ ถือได้ว่าสหกรณ์เป็นองค์กรที่มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ตามหลักการองค์กรเพื่อมวลสมาชิก 11) การจัดการด้านการเงิน การบริหารการเงินของสหกรณ์ภาคการเกษตรที่จะต้องทราบสภาพคล่องสินทรัพย์และกระแสเงินสด รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดภัยทางการเงินและอื่นๆที่จำเป็น

การวิจัยเรื่องรูปแบบและวิธีการส่งเสริมธุรกิจสหกรณ์การเกษตร โดยสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จึงสามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

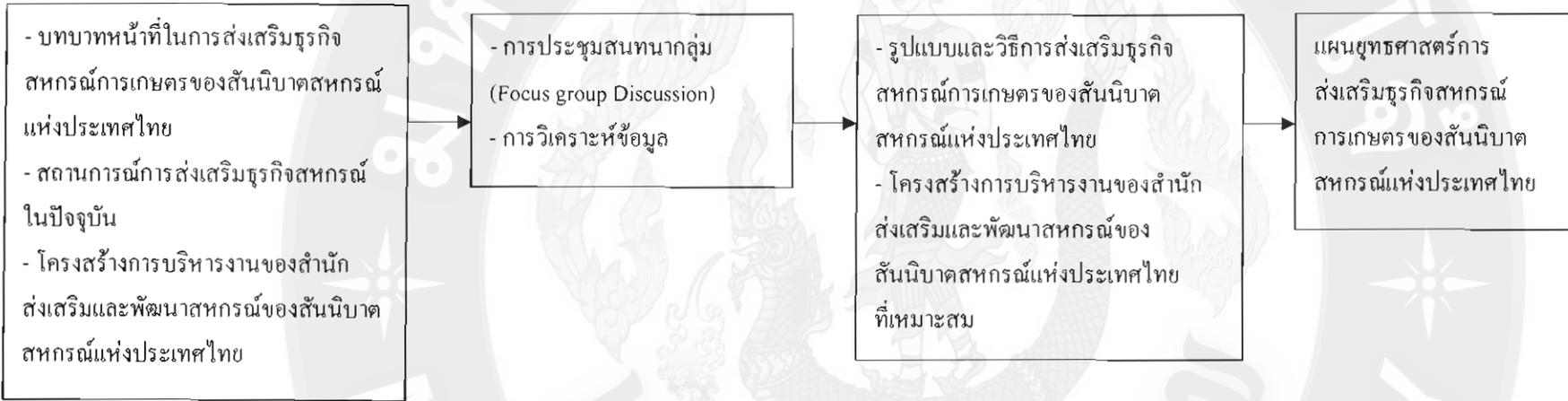
กรอบแนวคิดการวิจัย

Input

Process

Output

Outcome

ภาพ 4 กรอบแนวคิดการวิจัย